

Johann Andreas Schmidt Michael Friedrich Lerche

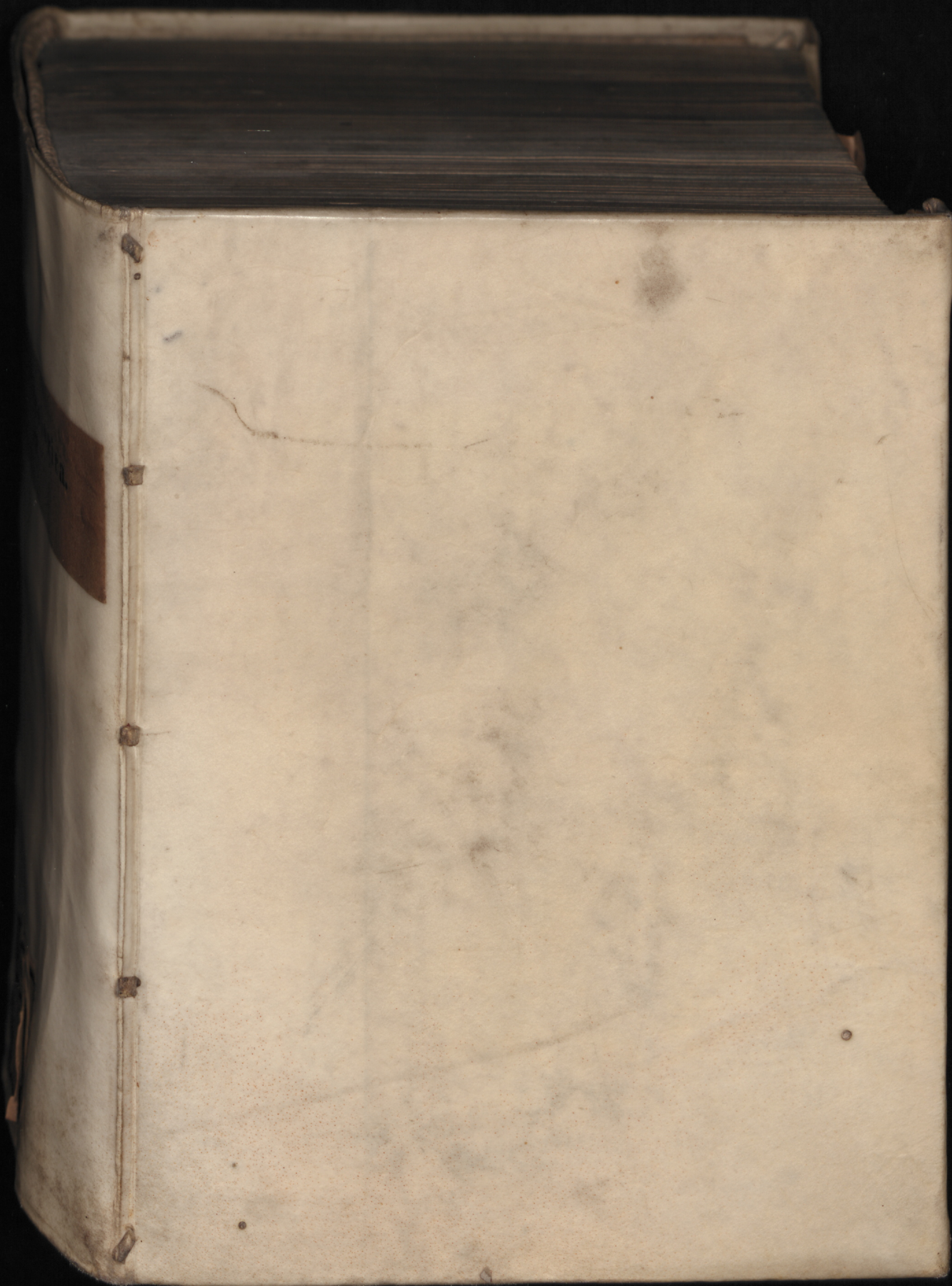
Senecam eiusque Theologiam Praeside Jo. Andrea Schmidt Log. & Primae Philosophiae P.P. h.t. Facultatis suae Decano publice proponet Michael Fridericus Lerche Glogoviensis Silesius ad d. Maii, MDCLXXXVI.

lenae: Literis Wertherianis, 1686

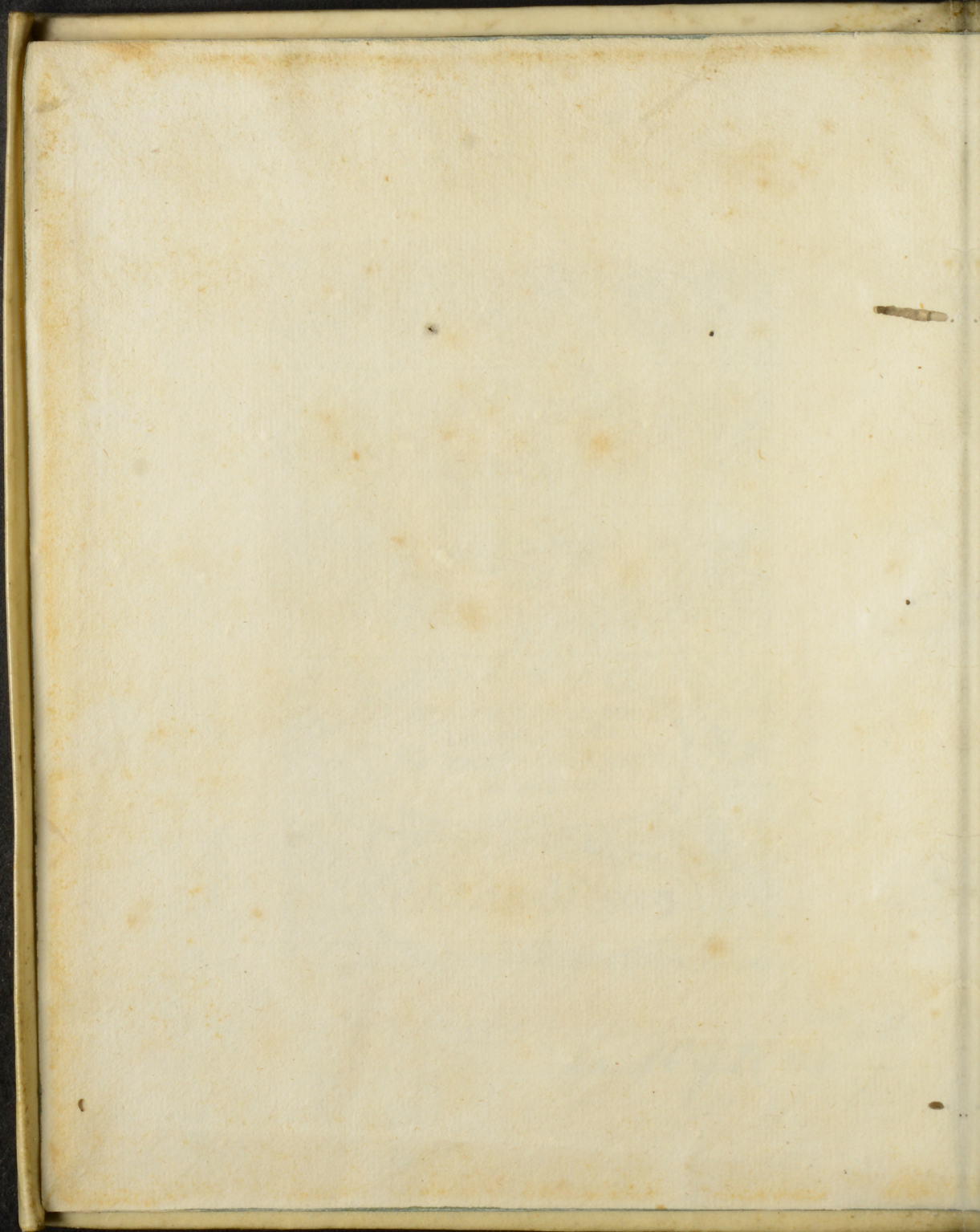
<http://purl.uni-rostock.de/rosdok/ppn747273472>

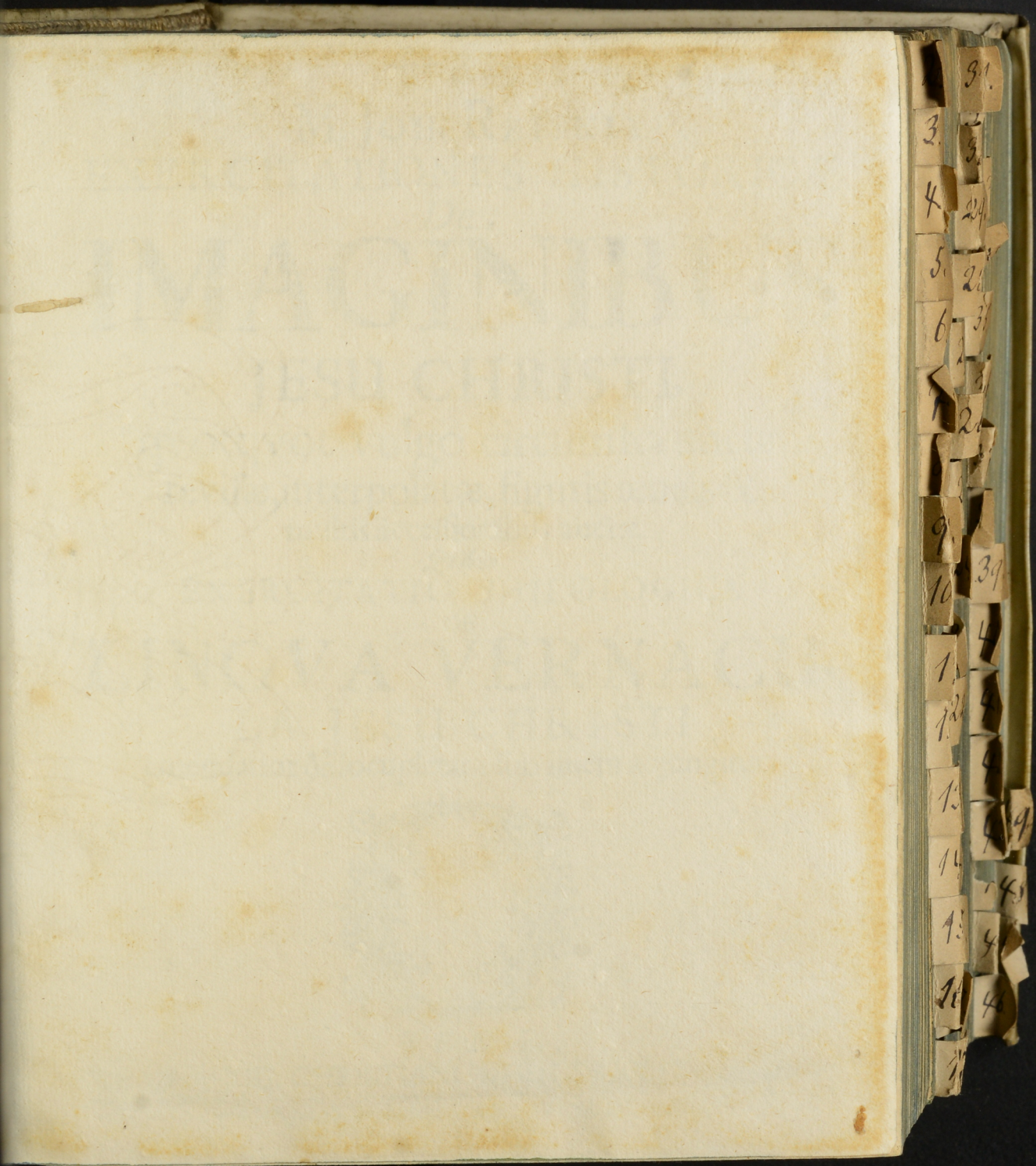
Druck Freier Zugang

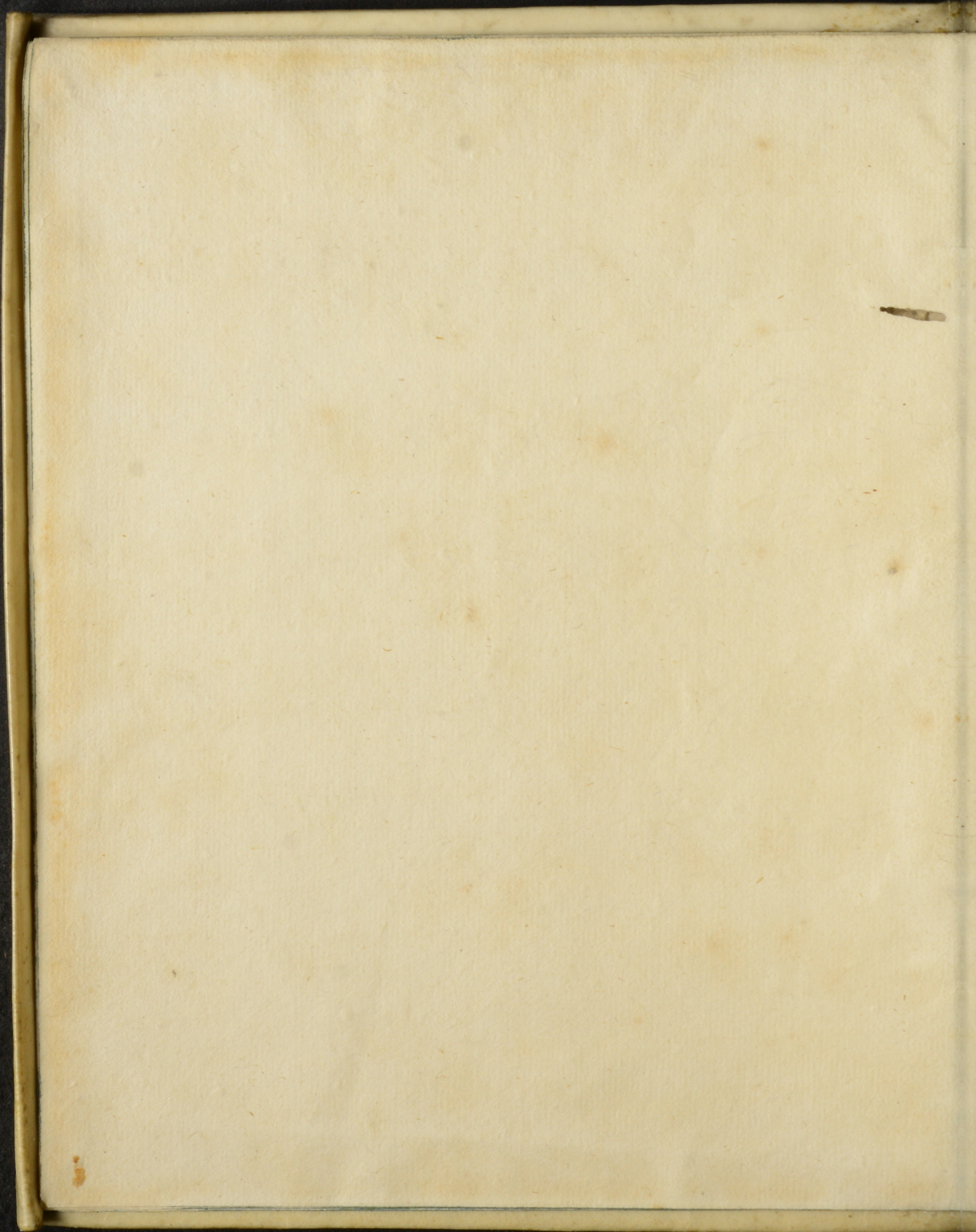

31.
3. 2
4. 24
5. 20
6. 31
7. 2
8. 2
9. 39
10. 4
11. 4
12. 4
13. 4
14. 4
15. 4
16. 4
17. 4
18. 4
19. 4
20. 4
21. 4
22. 4
23. 4
24. 4
25. 4
26. 4
27. 4
28. 4
29. 4
30. 4
31. 4

31	
3	31
4	24
5	20
6	31
7	1
8	20
9	39
10	4
11	9
12	9
13	4
14	43
15	4
16	4
17	4

27.

31.
32.
24.
33.
34.
35.
36.
37.
38.
39.
40.
41.
42.
43.
44.
45.
46.

SENECAM
ejusque
THEOLOGIAM

PRÆSIDE
JO. ANDREA Schmidt
Log. & Primæ Philosophiæ P. P.

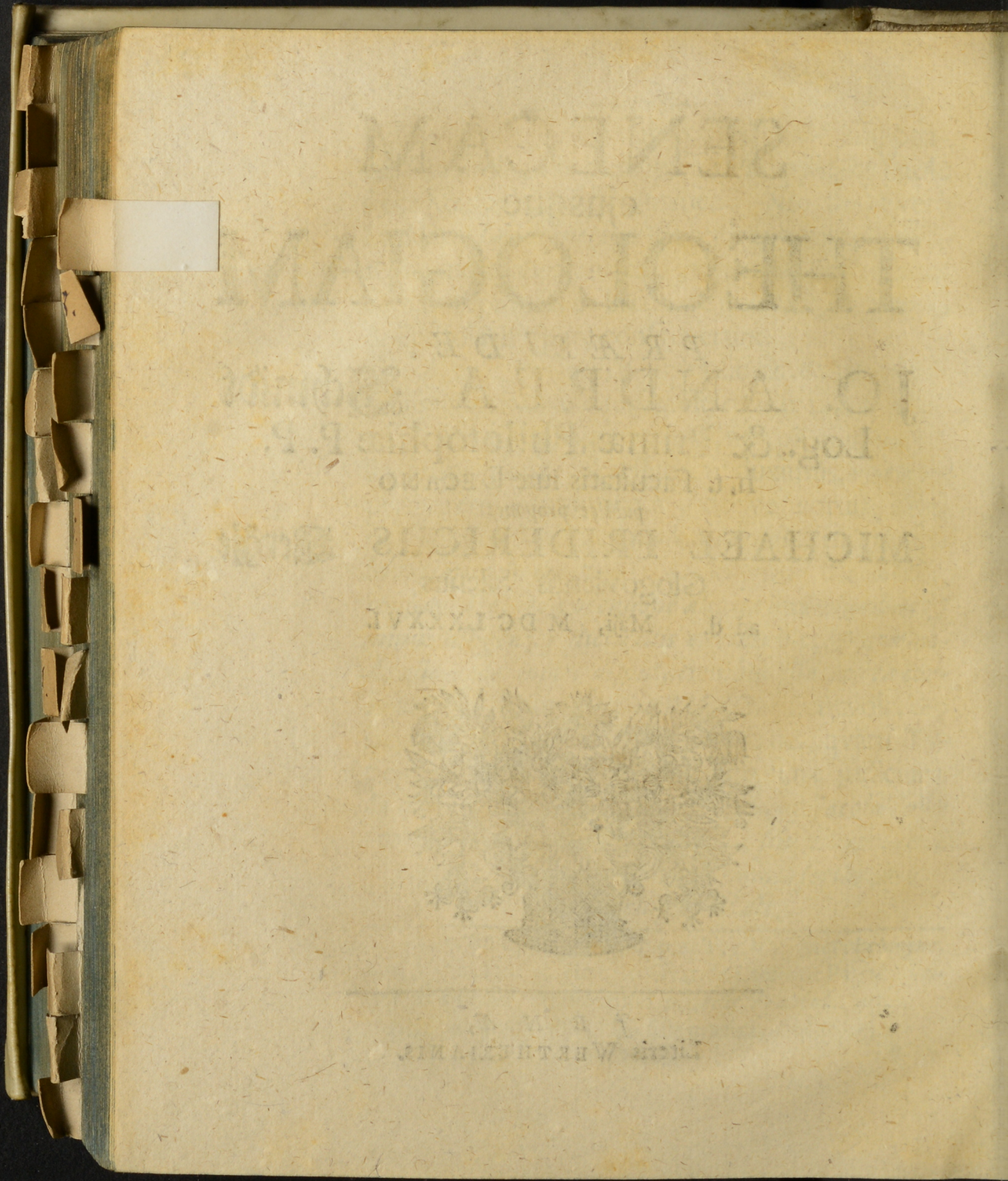
h. t. Facultatis suæ DECANO
publice proponet

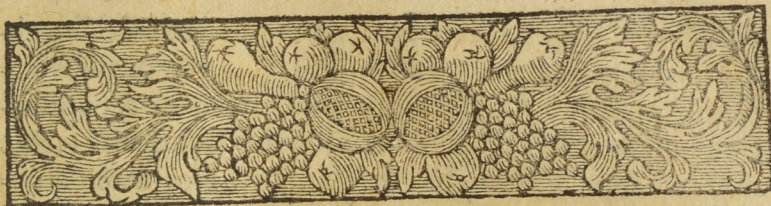
MICHAEL FRIDERICUS Berge
Glogoviensis Silesius

ad d. Maji, MDC LXXXVI.

J E N Æ,
Literis WERTHERIANIS.

J. J.

CLarorum virorum facta moresque posteris tradere antiquitus usitatum, ne nostris quidem temporibus quanquam incuriosa suorum aetas omisit, quotiens magna aliqua ac nobilis virtus vicit ac supergressa est vitium parvis magnisque civitatibus commune, ignorantiam recti & invidiam. Sed apud priores ut agere memoratu digna primum, magisque in aperto erat; ita celeberrimus quisque ingenio, ad prodendam virtutis memoriam sine gratia aut ambitione, bonæ tantum conscientiæ pretio ducebatur. Ac plerique suam ipsi vitam narrare, fiduciam potius morum, quam arrogantiam arbitrati sunt; nec id Rutilio & Scauro citra fidem, aut obtreptioni fuit; adeò virtutes iisdem temporibus optimè æstimantur, quibus facillime gignuntur. Verum seculorum illorum memoriam saltem superesse sine novis vel certè rarissimis exemplis, jam olim questus est Tacitus in Julii Agricolaë vita, cujus initium hac vice nostrum fecimus. Nam licet & Seneca ad prodendam virtutis memoriam, sine gratia aut ambitione, bonæ tantum conscientiæ pretio ductus fuerit, nec tamen ipse suam narrare vitam ausus fuit, nec proximi ab illo annalium Scriptores; quia talis rerum facies tunc erat, in qua memoriam ipsam cum voce per-

A 2

di-

didissent homines, si tam in illorum potestate fuisset ob-
livisci, quam tacere. Postremis igitur temporibus de-
mum quidam hunc sibi laborem sumserunt, & pro ra-
tione instituti vel brevius, vel prolixius hujus viri facta
moresque posteritati commendarunt. Hos inter à no-
bis numerantur M. Antonius Delrio, Andreas Schottus,
Justus Lipsius, Maxime Reverendus DN. D. Sagittarius,
Patronus noster in Coll. MSC. publico de re literaria, &
incertus auctor in editione Frobeniana. Post illos mo-
limur idem sed diverso forsan scopo, & diversa etiam
ratione. Animus nobis erat, capita Theologiæ Natura-
lis à Seneca passim inspersa colligere, & ad normam
scientiæ practicæ a DOMINO PRÆSIDE in lectioni-
bus publicis tractatæ, disponere. Quo feliciores es-
semus in obtinendo hoc fine, necessum esse duximus,
vitam atque scripta illius præmittere. Nam qui in hi-
storia rei literariæ hospes non est, nobiscum facile fate-
bitur, ex ipsa vita, professione, vivendi genere, moribus,
aliisque alicujus Autoris præcognitis, ipsa dogmata com-
mode explicari posse, quod sine illis forsan nemo tam
prompte præstiterit. Præter scopum hunc diversum, ipsa
ratio enarrandi vitam non erit eadem cum Auctorum
illorum laboribus, cum multa adhuc accessisse sperem,
quæ nec aliena ab hoc argumento, nec inutilia erunt.

VITA.

§. I.

Opus hoc dum aggredimur, statim monemus, fuisse
juxta quosdam duos Senecæ nomine insignes, juxta
alios vero tres, ex veterum Autorum sententia. Priori fa-
vet Martialis, lib. I. Epigram. 62.

Du-

Duosque Senecas, unicumque Lucanum
Facundā loquitur Corduba.

Posteriori Balthasar Bonifacius in Historia Ludicra Lib. XV. c. VII. p. 602. hisce: Senecæ tres, unus Declamator, tersa dictione, summo iudicio: pater vero facundus; sed inimitabilis: adeò densus & confertus, ut calcem sine arena appellaverit Caligula: Nepos Tragædiographus, purus, gravis, in eo genere apud Latinos unus & unicus. Tanta igitur inter se tres hi viri stili ac ingenii dissimilitudine fuerunt, ut, si vel maxime temporum ratio non repugnaret, tamen unum eundemque esse & Rhetorem & Philosophum & Poetam nunquam adstruere poterimus. Quintilianus tamen in Censura sua Autorum unius saltem mentionem facit, Lib. X. c. I. Nos ne quid moræ injiciamus sepositis istis omnibus, Lucium illum Annæum Senecam producimus, qui an ab annis, an à Senio, quod nempe primus hujus gentis canus natus est, prout placet Vossio, appellationem sortitus sit, nec verum asseremus, nec arguemus vanum.

§. II. Corduba Hispaniæ metropolis fuit, quæ tantum musarum decus tulit. De patre ejus apud antiquos altum fuit silentium: Tacitus enim, qui multa de Seneca passim annotavit, Annal. XVI. 17. 3. nihil nobis reliquit, præter seqq. *Mella quibus Gallio & Seneca parentibus natus*: vix tamen dubium est, quin sit M. Annæus Seneca, quem Declamatoris vel Rhetoris titulo à filio discriminant Autores, ad id perducti variis locis Suasoriarum & Controversiarum, quos interest Raphael Volteranus, Justus Lipsius, Nicolaus Faber, JC. Andreas Schottus. Equestris ordinis eum fuisse inde patet, quia præfatione Controvers. Lib. II, filium Melam *paterno con-*

tentum esse jubet ordine. Mela vero juxta l. c. Taciti erat eques Romanus. Matrem habuit Helviam vel Helbiam, ad quam in exilio suo Consolationem scripsit. Ubi Mureti notationem præterire non possumus, duorum disertissimorum matres Helvias fuisse: nam & Ciceronis sic dicta. His parentibus natus in pueritia vel infantia Romam perlatus fuit. Sic enim ipse in Consolat. ad Matrem c. XVII. *Illius* (loquitur de sorore matris suæ,) *manibus in urbem perlatus sum, illius pio maternoque nutricio per longum tempus eger convalui.* Fratres habuit, ut ex ante citato Taciti loco patet, natu majorem M. Annæum Novatum, post Gallionem adoptione dictum, & natu minorem L. Annæum Melam, qui secundum Tacitum l. c. n. 4. *Annæum Lucanum genuerat, grande adjumentum claritudinis.* Mores horum fratrum pater ipse delineavit præfat. Controv. 2. scribens: *Hæc cõ libentius, Mela, fili carissime, refero, quia video animum tuum à civilibus officiis abhorrentem, & ab omni ambitu aversum, hoc unum concupiscentem, nihil concupiscere, ut eloquentia tantum studeas, facilis ab hac in omnes artes decursus est. Instruit etiam, quos non sibi exercet. Nec est quod insidias putes tibi fieri, quasi id agam, ut te bene cedentis studii labor teneat. Ego vero non sum bonæ mentis impedimentum: perge quo inclinatus animus: & paterno contentus ordine, subduc fortunæ magnam tui partem. Erat quidem tibi majus ingenium, quam fratribus tuis, omnium honorum artium capacissimum: est & hoc ipsum melioris ingenii pignus, non corrumpi bonitate ejus, ut illo male utaris. Sed quoniam fratribus Tuis ambitiose cure sunt, foroque se & honoribus parant, in quibus ipsa quæ sperantur, timenda sunt: ego quoque aliquando, ejus processus*
avi-

avidus, & hortator, landatorque vel periculosa, dum honeste modo, industria, duobus filiis navigantibus, te in portu retineo. De Mella fere idem testatur Tacitus XVI. 17. 3. Mella petitione honorum abstinuerat, per ambitionem praposteram, ut eques Romanus consularibus potentia aquaretur. Simul acquirenda pecunia brevius iter credebat, per procuraciones administrandis principis negotiis.

§. III. Juventa Senecæ incidit in tempora Tiberii, ceu docemur ex Epistola 108. In Tiberii Caesaris principatum juventa tempus inciderat: alienigenarum sacra movebantur. quod anno Tiberii quinto vel ab urbe condita 772. accidisse ex Tacit. lib. 2. c. 85. colligere licebit. Et hujus mores Patrem formasse, eique in Eloquentiæ studio præivisse trium Librorum Controver. præfationes abunde restantur. Non tamen cum Fratre Mella huic soli se dicavit, sed in reliquis artes quoque descendit, in quibus optimos illius ævi magistros audivit. Apud Sotionem Philosophum (secundum Gellium libr. 18. è peripatetica disciplina, secundum alios vero Stoicum Pythagorizantem) puer sedit. ep. 49. & ep. 108. Idem Sotion ei amorem Pythagoræ injecit: quoniam cæpi, inquit, tibi exponere, quantum majori impetu ad philosophiam juvenis accesserim, quam Senex pergam, non pudebit fateri, quem mihi amorem Pythagora injecerit Sotion. Secutus quoque est Attalum (ex philosophis, quos illa ætas vidit longè subtilissimum & facundissimum. conf. Suafor. 2.) ceu ex eadem epistola. liquet: Hac nobis præcipere Attalum meminim, cum scholam ejus obsideremus, & primi veniremus, & novissimi exiremus: ambulantes quoque illum ad aliquas disputationes evocavimus, non tantum paratum discipulis, sed obvium. Meminit quoque sæpe Papirii Fabia.

biani, ejusque orationem laudat in epistola 40. *Fabianus* Vir egregius & vita & scientia, & quod post ista est, eloquentia quoque, disputabat expedite magis, quam concitate: ut possis dicere facilitatem esse illam, non celeritatem. conf. epistola 52. Et admiratorem etiam Demetrii Cynici se professus est epistola 62. *Demetrium* virorum optimum, mecum circumfero, & relictis conchyliatis, cum illo seminudo loquor, illum admiror. Quidni admirer? vidi, nihil ei deesse.

§. IV. Tot tantosque viros cum vel audiverit vel secutus fuerit, alicui fortè adhuc dubium esse poterit, cuinam sectæ nomen suum dederit. Ab initio Pythagoræum fuisse, sed postea eorum castra iterum deseruisse, ipse nos docet epistola 108. *non pudebit fateri, quem mihi amorem Pythagoræ injecerit Sotion.* Docebat, quare ille animalibus abstinuisset, quare postea Sextius. Dissimilis utrique causa erat, sed utrique magna. Hic homini satis alimentorum citra sanguinem esse credebat, & crudelitatis consuetudinem fieri, ubi in voluptatem esset adducta laceratio. Adjiciebat, contrabendam materiam esse luxuria: colligebat, bonæ valetudini contraria esse alimenta varia, & nostris aliena corporibus. At Pythagoras omnium inter omnia cognationem esse dicebat, & aliorum commercium in alias atque alias formas transeuntium. Nulla (si illi credas) anima interit, nec cessat quidem, nisi tempore exiguo, dum in aliud corpus transfunditur. Viderimus per quas temporum vices, & quando pererratis pluribus domiciliis, in hominem revertatur: interim sceleris hominibus ac parricidii metum fecit, cum possint in parentis animam inscîi incurrere, & ferro, morsive violare, in quo cognatus aliquis spiritus hospitaretur. Hæc cum exposu-

suisset Sotion, & impleisset argumentis suis: non credis, inquit, animas in alia corpora atque alia describi? & migrationem esse, quam dicimus esse mortem? Non credis in his pecudibus ferisve, aut aqua mersis, illum quondam hominis animum morari? Non credis, nihil perire in hoc mundo, sed mutare regionem? nec tantum caelestia per certos circuitus verti, sed animalia quoque per vices ire, & animos per orbem agi? Magni ista crediderunt viri, itaque iudicium quidem tuum sustine: ceterum omnia tibi integra serua. Si vera sunt ista, abstinuisse animalibus innocentia est: si falsa, frugalitas est. Quod istic crudelitatis tuae damnum est? Alimenta tibi leonum & vulturum eripio. His instinctus, abstinere animalibus cepti: & anno peracto non tantum facilis erat mihi consuetudo, sed dulcis. Agiliorem mihi animum esse credebam: nec tibi hodie affirmaverim an fuerit. Quæris, quomodo deserim? In Tiberii Caesaris principatum iuventa tempus inciderat: alienigenarum sacra movebantur: sed inter argumenta superstitionis ponebatur quorundam animalium abstinentia. Patre itaque meo rogante, qui non calumniam timebat, sed philosophiam oderat, ad pristinam consuetudinem redii: nec difficulter mihi, ut inciperem melius cœnare, persuasit.

§. V. Non osculatus est Epicuræam sectam, etiam si ep. 107. dixerit: *Epicurus Noster*; & sæpe Epistolas suas dictis Epicuri signaverit. Expresse enim Epicurum opponit Noster Stoicis epist. 8. *Potest fieri, ut me interroges, quare ab Epicuro tam multa bene dicta referam potius, quam nostrorum.* Neque Cynicus fuit, licet de Demetrio Cynico dicat: *Demetrius noster.* VII. Benef. 2. sed maximam partem Stoicus. Hinc Stoici nostri, ait, in li-

B

bro

bro, quod in sapientem non cadat injuria, c. 2. & simpliciter *Nostri*, ep. 117. *Chrysippus noster*, II. Benef. 17. *Cleantes noster*, ep. 107. *Posidonius noster*, ep. 113. conferratur epist. 33. 83. 104. Accedit testimonium Lactantii, qui lib. I. de Falsa Religione c. V. p. 26. Edit. Lugd. 1660. *Annaeus Seneca*, inquit, *qui ex Romanis vel acerrimus Stoicus fuit, quam summum Deum merita laude prosequitur.* Et Lib. II. c. IX. p. 181. *melius Seneca omnium Stoicorum acutissimus, qui vidit nihil aliud esse naturam quam Deum.* Vid. Lipsii Manuductionem ad Philosoph. Stoicam, & Jonsium de Scriptoribus Histor. Phil. c. XII. p. 311. seqq. Tum temporis enim sub Imperatoribus præcipue Stoici Romæ florebant: quæ secta illo ævo vel celebrior & frequentior erat. Nec Romæ tantum, sed in toto Romano Imperio velut sedes suas habebat. Juvenal. Satyr. XV.

-- -- sed Cantaber unde

Stoicus, antiqui præsertim ætate Metelli?
Nunc totas Grajas nostrasque habet orbis
Athenas.

Gallia caudicos docuit facunda Britannos,
De conducendo loquitur jam Rhetore
Thule.

§. VI. Stoicæ Philosophiæ sectatorem illum fuisse, nulli amplius dubitamus. An vero etiam Christianissimo seu clam, seu palam nomen dederit, à Viris eruditione claris sæpe disquisitum fuit. Hoc enim quibusdam solenne fuit, ex nimia quadam liberalitate gentiles in cælum transferre. Profitetur Erasmus, se sibi temperare vix posse, quin, cum legat quædam sancte & religiose à Socrate usurpata apud Platonem vel alios, exclamet: Sancte Socrates ora pro me, in *Colloquio Religios.* De Cice-

ce-

ceronis quoq; anima dubitat, ubi, aut quomodo nunc agat,
in *præfat. quest. Tuscul.* Refert Balæus, Colonienſes Theo-
logos annumeraffe Divis Aristotelem, & librum, etiam
typis vulgaſſe, cui titulum fecerint : *De ſalute Ariſtote-
lis.* Alium etiam librum eodem illos ſcripſiſſe *de Vita
& morte Ariſtotelis*, in cujus calce legeretur illud : Ariſto-
telem ſic fuiſſe Chriſti præcurſorem in naturalibus, quem-
admodum Baptiſta fuerit in iis, quæ ex gratia eveniunt.
Sed & Clemens Alexandrinus Stromat. lib. 5. 6. 7. proba-
tiores Gentilium, uti Socratem & huic ſimiles, cœlo rece-
ptos cenſet, quod & ſtatuit Juſtinus Martyr in utraque A-
pologia, referente DN. Cap. Ziglero de Diaconis vel Dia-
coniffis veteris Eccleſiæ p. 228. Pari modo multi de Se-
nece ſalute partim dubie, partim audacter pronuntia-
runt. Otho Friſingenſis, cit. Lipſio, Senecam non tam
Philoſophum, quam Chriſtianum dicendum eſſe voluit,
adductus forte illo quod epiſtola 96. habet : *ſiquid credis
mibi, intimos affectus meos tibi cum maxime detego : in o-
mnibus, qua æſpera videntur & dura, ſic formatus ſum : Non
pareo Deo, ſed aſſentior : ex animo illum, non quia neces-
ſe eſt, ſequor. Nihil unquam mihi incidet, quod triſtis
excipiam, quod malo vultu : nullum tributum in vitus con-
feram.* Neque id tantum in rei teſtimonium adduci-
tur ; ſed etiam epiſtolæ ad Paulum Senecæ, & ad Sene-
cam Pauli eſſinguntur, quibus tanquam Achilleis argu-
mentis evincere volunt religionem Senecæ, idque exin-
de, quia tempore Apoſtolorum vixerit, hæcque ſententia
ipſum etiam Auguſtinum & Hieronymum approbatores
habuit. *Extant epiſtolæ, ſunt verba Andreæ Riveti Crit.
Sac. Lib. I. c. V. p. 1075. Roter. 1625. nomine Pauli ad
Senecam & Senecæ ad Paulum, quas ante paucos annos*

non esse confictas, constat ex Catalogo Scriptorum Ecclesiasticorum Hieronymi, cui ficta illa merces ita imposuerunt, ut propterea Senecam Scriptoribus Ecclesiasticis annumerarit. Quem, inquit, non ponerem in Catalogo sanctorum, nisi me illa epistola provocarent, quae leguntur à plurimis, in quibus cum esset Neronis magister, & illius temporis potentissimus, optare se dicit ejus esse loci apud suos, cujus sit Paulus apud Christianos. Sed quis dubitaret, quin haec ab aliis sint scripta & supposititia, cum aperta in eisdem habeantur falsa, & potissimum, ut advertit Baronius Tom. V. Ann. LXVI. Sect. XI. ubi de incendio Neronis egit. Unde tum illa ad Paulum, tum haec ad Senecam suspecta nobis videntur, potissimum si penitiori oculo stili ariditatem intueamur. Quae non gravitas operibus & scriptis alius Seneca magnam affundit gloriam? Verum hic dominatur non concinnitas verborum neq; elegantia elocutionis: sed plerumque voces cassae & inanes, quae nullo pondere sunt conspicuae. Et licet antiquitatem sapiant, non omne quod antiquum genuinum. Forsan haec de epistolis opinio fluxit ex Actis passionis Pauli, nomine Lini confictis in quibus haec leguntur: Institutor Imperatoris adeo est illi amicitia copulatus, videns in eo Divinam scientiam, ut se à colloquio illius temperare vix possit; quo minus si ore ad os alloqui eum non valeret, frequentibus datis & acceptis epistolis ipsius dulcedine & amicabili colloquio frueretur. Haec prae laudatus Autor. Qui recte per particulam dubitandi forsitan scribit, cum auctor actorum Passionis Pauli à Barthio adversar. lib. 43. c. 13. p. 1954. Hieronymo habeatur posterior. Si dicendum quod res est, maxime probabile videtur, quendam hominem otiosum, has epistolas conscripsisse ingenii exercendi ergo, vel
pia

iam fuisse Senecam. Vid. Histor. Philos. Georg. Hornii. lib. IV. p. 255. Lugd. Batav. 1655. Michael Waltherum. Officin. Bibl. p. m. 1219. seqq. & Modium in Nov-antiquis epist. XXI. Kortholt de Christianismo Senecæ. Sed in re dubia diutius morari, consultum non erit.

§. VII. Potius in id inquirere lubet, qualem se in foro præstiterit. Quæsturam primo gessit, quam Materteræ suæ se debere factus est Consol. ad Helv. c. 17. *Il-
la pro quaestura mea gratiam suam extendit: & qua ne
sermonis quidem, aut claræ salutationis sustinuit audaci-
am, pro me vicit indulgentia verecundiam.* Causas quo-
que egit testante ep. 49. *Modo apud Sotionem philoso-
phum puer sedi, modo causas agere cæpi, modo desu velle
agere, modo desu posse.* Has sæpe egregie egit, erat enim
huic viro, inquit Tacitus XIII. 3. 3. *Ingenium amœnum &
temporis illius auribus accommodatum.* Suo tamen cum
damno felicitatem illam conjunctam esse vidit. Nam
cogitaverat de tollendo Seneca Caligula, livore suffusus,
cum causam quandam in Senatu egregie & feliciter egis-
set ipso præsentem, cujus rei testis est Dio Cassius Lib. LIX.
de Caligula. *ὁ δὲ Σενέκας ὁ ἄντιⓄ λέγειⓄ ὁ πάντας μὲν τῶς
καθ' ἑαυτὸν Ῥωμαίους, πολλὰς δὲ καὶ ἄλλας σοφίας ὑπερέχων, δι-
εφθίγη παρ' ὀλίγοι, μήτ' ἀδικήσας τι, μηδὲ δόξας, ὅτι δίκην πινὰ
εἰ τῷ συνιδεῖν παρόντιⓄ αὐτὸ καλῶς εἶπε:* Lucius vero An-
neus Seneca omnes sui temporis Romanos, multosque
alios sapientia præstans penè interiit, neque ullo suo pec-
cato, neque opinione peccati, sed quod causam aliquam
in Senatu præsentem Cajo egregie egisset. Hæc cum de-
sævissent pericula, nihilominus tamen agro decedere
coactus fuit. Et ne forte huic actui species aliqua, co-
lorque quibus injuriam contegere & induere posset Im-
pe-

perator, deesset, subinde inurere Senecæ crimen aliquod attentârunt. Hic adulteria causabatur, ille nescio quid sceleris nefandi: sic enim Dio Cassius Lib. LX. Claud. p. 670. Ταῦτα μὲν ἐν αὐτῷ τε τῷ κλαυδίῳ ἔργα ἦν, καὶ ὑφ' ἀπάντων ἐπῆνετο. Ἐπράχθη ἤ καὶ ἄλλα τίτε ἐχ' ὁμοιώματα ὑπὸ τῶν ἐλευτέρων αὐτῷ, καὶ ὑπὸ τῆς γυναίκος Οὐαλερίας Μεσαλίνης. αὐτὴ μὲν γὰρ τὴν Ἰαλίαν τὴν ἀδελφὴν αὐτῷ, δευδοκίσειτε ἅμα, ὅτι μὴ τὸ ἔπιματό ὑπὸ αὐτῆς, μήτε ἐκολακίευσεν, καὶ ζηλοτυπίασα, ὅτι περικαλλὴς τε ἦν, καὶ μόνη τῷ κλαυδίῳ πολλάκις συνερίγητο, ἐξώρισεν, ἐγκλήματ' αὐτῇ, ἄλλα τε καὶ μοιχείας ὡδυσσεύασα (ἐφ' ἣ καὶ ὁ Σενέκας ὁ Ἄννιῳ ἔφυγε) καὶ ὑπερήνε ἐπιδόω καὶ ἀπέκτεινε αὐτήν. *Hæc Claudii erant actiones laudate ab omnibus. Caterum alia his ab similia à libertis ejus & uxore Valeria Messalina agebantur. Hæc Juliam Germanici filiam, indigne ferens, se ab illa enim honorari, non adulari, formæque ejus emula, ac quod sæpius sola cum Claudio ageret, extorrem egit, paratis cum aliis, tum adulterii criminibus: ob qua Annaeus etiam Seneca in exilium pulsus est, neque multo post Juliam eadem necavit. Vid. simul Joh. Conrad. Dietrici Histor. Caji Caligul. & Tiberii p. 48. Quidam tradunt Senecam tanto amore à Romanis affectum, tantoque honore mactatum fuisse, ut inde Claudius Imperator indignationis causam & odii in Nostrum traxerit, eaque propter in Corsicam relegaverit. Consentit huic assertioni Juvenalis Commentator antiquus, qui nostrum eundem esse putat cum Tragœdiographo, referente Joh. Conr. Dietr. in historia supra citata p. 49. his verbis: Sub Claudio, quasi conscius adulteriorum Julia, Germanici filia, in Corsicam relegatus, & post triennium revocatus est, cujus exilii ipse etiam meminit in Octavia, quando inquit: Quid me potens fortuna fallaci mihi blandita vultu forte contentum mea alte extu-*

listi, gravius ut ruerem edita receptus arce, totque perspicere metus? Melius latebam procul ab invidia malis remotus, inter Corsici rupes maris, ubi liber animus, & sui juris, mihi semper vacabat, studia recolenti mea. Misericordias hæc per triennium, vel quod Lipsio placet per octo annos tulit, ubi dum constanter, fortiter, & feliciter prout jactat, vixit, talem se præstitit Philosophum, qualem passim in scriptis suis desideravit. Postquam Claudius ultimum subire diem coegisset Messalinam uxorem, propter publicum ejus pellicatum, sibi que Agrippinam assumisset Germanici filiam & Neronis matrem, serenior dies Viro docto affulgere coepit. Hæc enim Seneca restitutionem à Claudio impetravit; cui deinceps Neronis cura à Claudio & Agrippina demandata fuit, ut ille sub tanto omnis eruditionis & prudentiæ principi rudimenta & tyrocinium futuræ gubernationis deponeret. Sic enim Tacitus XII. v. 3. *At Agrippina ne malis tantum facinoribus notesceret, veniam exilii, pro Annæo Seneca, simul præturam impetrat, latum in publicum rata, ob claritudinem studiorum ejus, utque Domitii pueritia tali magistro adolesceret, & consiliis ejusdem ad spem dominationis uterentur, quia Seneca fidus in Agrippinam memoriæ beneficii, & infensus Claudio dolore injuriæ credebatur.* Et XIII. 2. 1. seqq. *Ibatur in cedes, nisi Afranius Burrhus, & Annæus Seneca obviam issent. Hi rectores Imperatoria juvenæ, & pari in societate potentiæ concordēs, diversa arte ex æquo pollebant. Burrhus militaribus curis, & severitate morum; Seneca præceptis eloquentiæ, & comitate honesta, juvantes invicem, quo facilius lubricam principis ætatem, si virtutem aspernaretur, voluptatibus concessis retinerent. Certamen utrique unum erat contra feroci-*

31.
32.
33.
34.
35.
36.
37.
38.
39.
40.
41.
42.
43.
44.
45.

ciam Agrippina, &c. Dio Cassius Lib. LXI. Neron. p. 691.
Σενέκας, inquit, καὶ ὁ Βέρρυς Φρονιμώτατοι τε αἶμα καὶ δυνα-
τώτατοι τῶν παρὰ τὸν Νέρωνα ὄντες. ὁ υἱὸς ἔπαρχος τῆς δορυφο-
ραξ, ὁ δὲ διδάσκαλος αὐτῶν. *Seneca & Burrbus homines*
sapientissimi & apud Neronem maxima autoritatis. Ho-
rum alter pratorianis militibus præerat, alter doctor ejus
erat. An Consul factus sit non conveniunt Autores :
Aufonius palam : *dives Seneca*, inquit, *non tamen*
Consul. Cui videtur adversari, quod Libri Legum
ad SCt. Trebellianum affirmant, ut Ulpianus : tem-
poribus Neronis octav. Calend. Septembr. Annæo Seneca
& Trebellio maximo Conf. factum est Senatus consul-
tum. Sed fortassis hi honores fuere extraordinarii, ipse-
que Seneca consul vicarius dictus est, annuente DN. D.
Sagittario Nostro in Collegio MSC. G. J. Vossio de hist.
Latin. lib. 1. c. 25. p. m. 129. Lipsio in Vita.

§. VIII. Hunc splendorem non exiguæ comita-
tæ sunt divitiæ : magnas enim opes quæsit post exili-
um admissus in aulam, imo potius ultro occursantes ac-
cepit : ex munificentia enim principis plerasque habu-
it : si fides est habenda Barthio, intra quadriennium
centum & quinquaginta auri, quas vocamus, Ton-
nas, coegit, & quingentas mensas citreas possedit.
Barth. ad Claud. p. m. 1156. Hortos ibidem non pau-
cos habuit & villas : Nomentanum, Albanum, itemque
Bajanum : domum præterea, cujus præstantia apud po-
steros memoriam sui diu servavit. Dio Cassius equidem
Senecam quadringenties sestertium (secundum supputa-
tionem Lipsii, decies centena philippicorum) possedisse,
atque Britannis sub magna usura credidisse, idque cau-
sam ingentis Britannorum cladis extitisse, quod univer-

C

sam

ſam illam pecuniam uno tempore repeteret, memoriae
prodidit lib. 62. Neron. p. 701. Suilius ap. Tacit. XIII.
42, 5. divitias ipſi objicit variis artibus acquiſitas. *Qua
ſapientia, quibus Philoſophorum præceptis, intra quadriennium
regiae amicitia, ter millies ſeſtertium paraviſſet? Roma
teſtamenta & hortos, velut indagine ejus capi. Italiam
& provincias, immenſo fœnore hauriri. Poſt mortem
Burri quoque variis criminationibus Senecam adorti
fuerunt, tanquam ingentes & privatum modum evectas
opes adhuc auget: quodque ſtudia civium in ſe ver-
teret: hortorum quoque amœnitate & villarum magni-
ficentia quaſi principem ſupergrederetur. Annal. XIV.
52. 2. At Seneca criminantium non ignarus, à Nerone tem-
pus ſermoni orat; & accepto, fatetur, ſe tantum hono-
rum atque opum ab eo accepiffe, ut nihil felicitati ſuae de-
ſit, niſi moderatio ejus. Tu, inquit, gratiam immenſam,
innumeram pecuniam dediſti. Leviffimis vero curis im-
par, opes ultra ſuſtinere non poſſum, præſidium peto. In-
be eas per procuratores adminiſtrari, in tuam fortunam
recipi. Superest tibi robur, & tot per annos nixum fa-
ſtigii regimen; poſſumus ſeniores amici quiete reſponde-
re. Hoc quoque in tuam gloriam cedit, eos ad ſumma
vexiſſe, qui & modica tolerarent. Ad qua Nero: ratio-
ne, conſilio, præceptis pueritiam, denique juventam meam
foviſti. Et tua quidem erga me munera, dum vita ſup-
petet, aeterna erunt. Quae à me habes horti, & fœnus, &
villa, licet multa videantur, plerique haut quaquam arti-
bus tuis pares, plura tenuerunt. Et tibi valida atas, re-
busque & fructui rerum ſufficiens. Non tua moderatio,
ſi reddideris pecuniam, nec quies, ſi reliqueris principem,
ſed mea avaritia, mea crudelitatis metus in ore omnium*

ver-

versabitur. Quod si maxime continentia tua laudetur :
non tamen sapienti viro decorum fuerit, unde amico infamiam parat, inde gloriam sibi recipere. His adjicit complexum & oscula, factus natura & consuetudine exercitus velare odium fallacibus blanditiis. Seneca (qui finis omnium cum dominante sermonum) gratias egit. Ab eo tempore instituta prioris potentiae commutat: prohibet coetus salutantium: vitat comitantes, rarus per urbem quasi valetudine infensa, aut sapientiae studiis, domi attineretur. Debinc ferebatur Seneca, quo invidiam sacrilegii à semet averteret, longinqui ruris secessum oravisse: & postquam non concedebatur, ficta valetudine quasi aeger nervis, cubiculum non egressus. Tradidere quidam, venenum ei per libertum ipsis, cui nomen Cleonicus, paratum, iussu Neronis: vitatumque à Seneca proditione liberti, seu propria formidine, dum simplici victu, & agrestibus pomis, ac, si sitis admoneret, profluente aqua vitam tolerat. Annal. XV. 45. 4. seqq. Nihilominus cum Natalis conjurationem fateretur, Pisonem nominavit & Senecam, seu internuntius inter eum Pisonemque fuit, seu ut Neronis gratiam pararet, qui infensus Senecae, omnes ad eum opprimendum artes conquirebat. Annal. XV. 56. 2. Reversus forte erat illis diebus Seneca, & in Nomentanum suum diverterat, ad quem Nero misit Sillanum & circumdedit villam militibus, domumque ingressus invenit eum coenantem cum Paulina duobusque amicis, cui Neronis mandata exponit: vel spontaneam sibi mortem conscisceret: vel ipse sibi genus mortis, quo mortalitatem deponeret, constitueret. Causa mortis afferbatur, quod Seneca permotus odio Neronis se vultui Imperatoris subduxisset: Seneca autem maxima constan-

tia intrepidoque animo respondit , omnemque culpam
declinavit. Villa sic copiis circumvallata ipse Sillanus
Neronem repetit, qui, quo vultu accepisset mortis nun-
tium, interrogabat : ille quæ facta fuerant exponit, atque
mira animi fortitudine ultima fata expectare Senecam as-
severabat. Ita remissus fuit Tribunus, qui ea maturaret,
quæ paulo ante mandata sibi erant. Sed Sillanus veri-
tus in conspectum Senecæ prodire, misit unum ex cen-
turionibus, qui nuntiaret extremam necessitatis horam:
quod effatum Seneca corde interrito accepit. Vale ul-
timum amicis dicebat, Paulinamque hic inter lachrymas
& singultus hæsitantem, de sua morte consolatus est. I-
gitur venas brachiorum, neque cruribus parcebatur, jus-
sit ineidi, ut vehiculum illud animæ data porta rueret. Sed
cruor congelatus exire non potuit, ut adeò lentitudine
mortis Statium Annæum sibi fœdere amicitia conjun-
ctissimum rogaret, ut venenum præparatum porrigeret:
sed hoc frigidis jam artibus & corpore clauso frustra al-
latum est. Illatus deinde balneo, aquæ calidæ immer-
sus, dixit: Hunc liquorem sanguine & aqua mixtum Jovi
liberatori confesco : proximosque adstantes servos re-
sperisit. Hic tandem vapore exanimatus, postea sine ul-
lo splendore exequiarum crematus est. Vid. pluribus
Tacit. Annal. XV. 60. 61. 62. seqq. Ferunt medio ferme
mortis agone Senecam sibi ipsi epitaphium construxis-
se: sed, quin supposititium sit, vix dubitare ausim. Ut-
ut natales habuerit, hic tamen attexere lubet.

Cura, labor, meritum, sumti pro munere ho-
nores,

Ite, alias posthac sollicitate animas.

Me

Me procul à vobis deus evocat : illicet actis
Rebus terrenis hospita terra vale.

Corpus avara tamen solennibus accipe faxis :
Namque animam cœlo reddimus, ossa
tibi.

Quibus operæ pretium erit addere X. dissertationes Jo-
annis Schildii ad illa Taciti capita, ubi extrema Senecæ
describuntur Lugd. Bat. 1645.

SCRIPTA.

Inter ingenii monumenta nunquam peritura *Libr.*
III. de Ira, scripti inter Philosophiæ primos videntur, cer-
te inter eos, quos habemus. Argumentum est de ira,
nosceda, & deinde fugienda. Libri in partibus pulchri
& eminentes sunt, in toto parum distincti & repetitioni-
bus aut digestionibus confusi. *Liber unus ad Helviam,*
matrem de Consolatione, in exilio scriptus. Scriptum i-
psum animi & eloquentiæ plenum, numeris & structura
compositum, atque etiam ordine præter cætera disposi-
tum. Ausim dicere : palmam inter libellos poscit.
Consolationis autem duo capita facit : neque meo no-
mine dolere, neque tuo debes. *Ad Polybium de Conso-*
latione liber ἀνέφαλος, in exilio scriptus, dum animo &
corpore jacet. Senecæ hoc scriptum esse, negare non
licet : editioni destinatum ab eo non arbitramur ; sed
pro præsentis fortuna abjecte & demisse scriptum, ad ser-
vulum, heu, quot laudibus exornatum ! pudet, pudet,
inimicus Senecæ fuit & gloriæ ejus, quisquis vulgavit.
Liber unus de Consolatione ad Marciam, quam solatur
super obitum filii. Duæ partes sunt. Priore laudat il-
lam

lam, & à suo atque alienis deinde exemplis solatur. Posteriore ad rationes transit. Post exilium scriptus esse videtur. Ipse libellus inter insignes est, etsi adulatione fœminea haud expers. *Liber unus de Providentia, seu quare bonis Viris mala accidant, cum sit providentia.* Aureus libellus est, scriptus vel in exilio, vel statim à reditu. *De Tranquillitate animi liber* inter utiles & materia ac tractatu insignes refertur. Scriptus est initio reditus sui ab exilio, cum ad aulam, & Neroni instituendo admotus fuit. In partibus laudatum & hoc opusculum est; sed ordo universi labat: atque id injuria temporum aut exscriptorum. *De Constantia sapientis, seu quod in sapientem non cadat injuria.* Magni animi, magni ingenii, atque etiam eloquii hoc scriptum: uno verbo, inter optima. Jungitur vulgo libello de Tranquillitate, sed male, est enim diversum argumentum. *De Clementia ad Neronem Casarem libri duo*, scripti initio principatus Neronis, & digni sunt principe. Dividit scriptum in tres partes: unam manuuctionis; alteram, quæ naturam clementiæ explicet: tertiam, quæ ad eam perducatur, & firmet. *De brevitate vitæ liber unus.* Hypothesis est, vitam non esse brevem, sed à nobis fieri: vel non utendo, vel male, aut vane utendo. *De vita beata liber unus.* Scripsit hunc libellum Senex, & velut defensionem præscripsit contra calumniatores, qui opes & vitam objectabant. Beatam vitam in virtute esse: & hanc externa non spernere, si accedant. Sublime scriptum est, pulcherrimum in partibus, & quod monita sensusque aureos habet. Partes ejus duæ sunt: *Quid sit beata vita, & quomodo eò perveniatur.* Finis de-

deficit, & quæ vulgo attexuntur, alterius scripti sunt atque argumenti. *De otio aut secessu sapientis libri pars.* Liber hic fuerit, an epistola, nondum constat: divellendus tamen à Vita beata, cum qua commune nihil habet. Sed nec quando scriptum istud, scimus: materies atque tractatio bona est atque erudita. Principium deest. *De beneficiis libri VII.* scripti sunt sub Nerone, post Claudii mortem. Libri boni sunt, sed me hercule in ordine & tractatu confusi. In quatuor prioribus libris videtur tractasse duas illas partes, quomodo dandum beneficium & quomodo accipiendum. In tribus ultimis libris quasiunculas quasdam proposuit, quas tamen ita temperavit, ut subtilia utilibus miscerentur. *Epistola CXXIV.* De quibus sequens Lipsii conjectura est: Epistolas has ita scripsit, & inscripsit, non quia veræ sunt, & assiduæ sic missæ: non ego arbitror: sed placuit titulus & ratio scribendi libera, in qua incipias, desinas cum lubet: inseras, varies, ut lubet: neque adstringeris ad ordinem, aut materiem certam. Est velut silva quædam rerum, & miscellanea argumenta: etsi Philosophiæ tamen finibus clausa. Ego censeo Senecam hæc obiter & carptim scripsisse, per intervalla, ut quidque meditatus erat, aut incidebat, inter ambulandum, exercendum in horto, in domo, in tecto. Sunt tamen pulchra, utilia, alti animi atque honesti: quin tamen & veræ quædam epistolæ intertulerint, haud fortiter eo negatum: sed quædam. Epistolas has in Senio suo scripsisse, ipse non uno loco ostendit. *Naturalium Questionum Libri VII.* In his physiologiæ partem eam tractat, quam *μετεωρολογίαν* appellant, quia pleraque de sublimibus est, & quæ inter cælum terramque versantur. Tractat tamen etiam de ter-

re

ræ ipsius motu, itemque de fluminibus & aquis : sed id-
eo, quia à spiritu seu aere causam vel ortum habent: at-
que ita ad sublimem etiam naturam spectant. Pulchri
& docti libri sunt. Aristotelicis in hoc argumento, non
dicam priores, tamen uberiores, & quas Senex admodum
scripsit. *Ἀποκαλούντως* quasi dicas, *Incucurbitatio* seu
de morte Claudii Cæsaris. *Liber Svasoriarum* & *Libri*
Controversiarum supra patri M. Annæo Senecæ Rhetori
fuerunt tributi.

§. X. Præter illa autem, quæ palam hodie cir-
cumferuntur, scripsit alia quoque, quæ nobis infida surri-
puere tempora; plura scripsit Seneca, fatente Thomasio
ad Plin. Epist. p. 318. quam quæ nunc extant. Poema-
ta Fabio prodente scripsit: nam ad gratuita carmina de-
flexit, id quod ansam dedit delatoribus, tanquam laudem
sibi adscisceret, postquam Neroni amor eorum evenisset.
Periere itaque ejus poemata, Orationes seu causarum a-
ctiones, liber de Terræ motu, quem ipse allegat lib. VI.
Quæst Nat. c. 4. De matrimonio commentatio cit. Hie-
ronymo adversus Jovianum. lib. I. Scripta Historica quæ
citatur Lact. lib. 7. c. 15. De superstitione opus, innuente
August. VI. de Civit. Dei. Scriptum quod misit Nero
ad Senatum occisa matre vid. Quinctil. lib. 8. c. 5. Liber
de Ritu & Sacris Ægyptiorum, cujus Servius meminit ad
Virgil. l. VI Æneid. ad vers. *Sic demum Lucos Stygios* &c.
p. m. 503. Dialogi quorum Fabius mentionem facit. Mo-
ralium Libr. cit. Lactant. Lib. II. c. 2. & ipso Seneca Epist.
106. 109. Libri exhortationum, quibus annumeranda
illa, si ab his fuerint diversa, quæ decreto Senatus in co-
lumna argentea insculpta, & quotannis, quum novi Con-
sules magistratum inirent, lecta fuere. Vid. Dio Cassius
LXI.

LXI. Neron. p. 690. Inter tam multa, quæ commentatus fuit, erant & descriptiones regionum. Uti Indiæ, de qua auctor Plinius lib. VI. c. XVII. *Seneca etiam apud nos, tentata India commentatione LX. amnes ejus prodidit, gentes duodeviginti centumque. Par labor sit montes enumerare.* Item Servius in IX. Æneid. *Ganges fluvius Indiæ est, qui secundum Senecam, in situ Indiæ novem alveis fluit.* Item descripsit Ægyptum, cujus non situm modo, sed & sacra tradidit. Vir summus Justus Lipsius, in vita Senecæ c. X. etiam historiam, aut compendium rerum Romanarum scripsisse, colligit ex verbis Lactantii lib. VII. c. 15. ut Seneca per ætates imperium Romanorum distinxerit, docet. Vid. Gerh. Joh. Vossii de Histor. latin. lib. I. c. XXV. p. 129. Supposititia scripta illius dicuntur esse sequentia. De quatuor virtutibus moralibus liber unus. Epistolæ Senecæ ad Paulum & Pauli ad Senecam. De quibus supra quædam jam fuerunt dicta. Vid. B. Dilher. lib. III. Electorum c. 3. p. 794.

§. XI. Genuina Senecæ scripta, quæ adhuc supersunt, viros eruditos, & hoc & superiori seculo moverunt, ut illa varie illustrarent. *Erasmus* manum & limam Senecæ primus admovit, & sæpe utilem aut expolientem. Neque enim virum celebrem audio optantem (dicit Lipsius in Introduct.) ne ille unquam attigisset! malignum votum est, & ab affectu, non judicio emissum. Æqualiter & verius enuntio: nisi ille prævenisset, & explanasset; salubras & aspera fuisse, ad quæ etiam nunc fortassis adhæreamus. Basil. excudit Jo. Hervvagus 1537. Alter ab eo fuit, *Ferdinandus Pincianus*, germanæ Criticæ exemplar, cui maximam partem sanum Senecam transcribas. Bonis in Hispania libris, & bene usus est: non præceptus, non præpes, acutus tamen, & sagacitate ac modestia pari. Sed

D

illo

ille in solo textu emendando fuit : sensa non attigit , neque aliter illustravit. Exceptit *M. Antonius Muretus*, & adspiravit ad utramque hanc palmam. Totum Senecam dedit, & aut emendatum à se voluit, aut illustratum. Voluit, causa duplici vix fecit : & quia labor eum & constantia in talibus non sequebatur : & quia mors affecuta est & filium hoc operis præcidit. Bona tamen & laudabilia multa sunt : unum non attollas, imo non toleres, quod fidenter nimis saepe contra libros reseribit, & Senecam non eorum fide, sed suo sensu, facit loquentem, Romæ 1585. *Janum Gruterum* hoc movit, ut ipse succederet, & Senecam iterum cum libris priscis & chirographis conferret: quod fecit industrie, & sic perfecte, ut nimius videri quibusdam aut *μικρολόγος* possit : aliorum quoque notas aut interpretationes adjecit, Heidelberg. 1592. fol. & 1604. Successit *Justus Lipsius*, qui iudicio ex iis selegit, & suam etiam operam inspectionemque addidit, & textum totum reformavit. Dein restituit interpunctionem & sensuum verborumque distinctionem. Argumenta etiam libris scriptisque singulis præposuit & in breviario quodam ordinem ac materiam dedit : notas perpetuas dedit, atque uno tenore perduxit ad opus epistolarum. In iis substitit aut defecit : & valetudo manum de tabula coëgit, Antvverp. 1605. fol. & 1632. fol. *Jo. Fred. Gronov.* quoque eum non parum illustravit, tum propriis, tum selectis aliorum notis. Evolvit rariores membranas editionesque veteres. Habuit de beneficiis scriptos in membranis, beneficio *Bernardi Rottendorffii*, ut & veteres editiones, Venetam anno MCCCCXCII. per *Bernardinum de Coris de Cremona* adornatam, & Frobenianam Erasmi, anno MDXV. cum solis notis margini adscriptis. Super has nactus fuit Tarvisinam

ſuaam Bernardi de Colonia , anno MCCCCLXXVIII.
publicatam. Ex *libris de Clementia* excerpta in membra-
nis ſuggeſſit *Iſaacus Voſſius*. Epistolae contendit ad membra-
nas , quæ aliquando fuerant Gruteri , nondum tamen ,
cum ſuas animadverſiones ederet. Naturalium Quæſtio-
num optimas ex Bibliotheca regia ipſi conceſſit *Patri-
cius Junius* , prod. Amſtelod. 1659. tom. III. in 12. In
hujus viri iterata editione anno 1672. tom. III. in 8. plu-
rimum ipſo fatente contulit *Albertus Rubenius* , qui ad-
hibuerat complures *MSC. codices* ex bibliotheca aulae Bru-
xellensis duos , papiraceum S. I. Torrentianum , Leodien-
ſem , Cambronensem , Inſulanum , & poſtea omnia ad
ipſum miſit. In epistolae uſus eſt præterea duobus *MSC.*
alterum (cui & de beneficiis libri inſerti erant) ex Erfur-
tenſi bibliotheca ſua fide acceptum *Job. Georg. Græuius* ,
alterum ſuum *Nicol. Heinfius* cum ipſo communicavit. *Lu-
dum de morte Claudii* , Harlemoniſis bibliotheca ſuppedit-
tavit. Præter editiones jam citatas commentariosque in-
veniuntur forſan & alii , ut dum ſeparatim epistolae Senecæ
prodierunt cum Mureti notis & emendationibus , item-
que animadverſionibus Grutteri 1594. 8. ac iterum cum
Mureti notis , *Ferdinandi Pinciani* caſtigationibus ,
Eraſmi Roterodami annotationibus , *Job. Opſopæi* collecta-
neis , *Jani Gruteri* animadverſ. Paris. 1596 & Heidelb.
1604. 8. & 12. Separatim in libr. *de tranquillitate animi*
notas ſcripſit *Jo. à Chockier* Leodii 1607. Nobiliſſ. &
Conſultiſſimus noſter *Petrus Müllerus* , eundem libellum
notis ſuccinctis & eruditis illuſtravit. In *librum de Pro-
videntia* , germanice *Jacob. Stoeterfoth* , Lubec. 1642.
in libr. *quæſt. Nat. Matthæus Fortunatus Venet.* ap. Al-
dum. *Libertus Fromondus* Antvverp. fol. qui edit. Gro-

novianæ infertus. In *Ἀποκολοκύνθωσιν B. Rhenani Scholia*,
Hadriani Junii castigationes & *Nicolai Fabri* extant notæ.
Germanice verterunt Senecam *Conradus Fuchsus* & *Mi-*
chaël Herr. Quædam ejus scripta in Danicam linguam
transtulit nobilis matrona *Brigitta Tott*. Soræ 1658. fol.
Nec illud tacendum esset videtur, Senecæ Philosophi &
Poëtæ sententias in locos communes digessisse *Hubertum*
Schuttæputcum Antvverp. 1578. 16. Colon. 1589. 8.
Philosophiam Senecæ in epitomen redegit *Petrus Labbe*
Jesuita, quæ habetur in ejus elogiis Gratianopoli 1664.
fol. *Dion. Gotbofredus* quoque edidit locos communes in
Senecam, quibus quicquid vel ex Theologia vel Juris-
prudencia, Medicina, Physicis, Ethicis, Rhetoricis,
Grammaticis ap. eum extat, concludere constituit Basil.
1590. in 8.

§. XII. Commentatores & editores excipiunt par-
tim rigidi, non dicam iniqui censores, partim ejusdem
defensores. *Antonius Lullus Balearis*, doctissimus alias &
cultissimus Rhetor. Libr. VII. de Orator. c. 5. *Senecam*,
inquit, *admiretur qui volet, mihi etsi gravis, & certè ad-*
eo in elegans videtur, ut præter sententias nihil habeat le-
ctione dignum. Vid. *Gerh. Joh. Voss. de Arte Poëtica*,
libr. II. c. 12, p. 56. Judicium est Hispani de Hispano. *Gell.*
lib. XII. c. 2. Noct. Attic. Sententias de Seneca varias com-
pendio quasi refert: *de Annæo Seneca partim existimant,*
ut de scriptore minime utili: cujus libros attingere nullum
pretium operæ sit. Quod ordo ejus vulgaris videatur &
protrita. Res atque sententiæ aut inepti inanis impetus
sint, aut levi & quasi dicaci argutia. Eruditio autem ple-
beja & vernacula, nihil ex veterum scriptis habens, neque
gratiæ neque dignitatis. Alii vel elegantia quidem in ver-
bis

bis parum esse, non inficias eunt; sed & rerum, quas dicit, scientiam doctrinamque ei non deesse dicunt: & in vitiis morum objurgandis severitatem gravitatemque non invenistam. Fabius illud impedimento fuisse Senecæ arbitratus est, quo minus in quopiam excelleret, quod in omnibus argumentis versaretur. Et ipse *Tacitus Annal. XIV. 53. 3. seqq.* hoc invidiæ fontem esse, quod occupans omnia nihil laudis in genere aliis relinquere videretur, qui quidem Philosophum sua laude defraudare non vult, sed dictionem ejus ad delectationem comparatam esse asserit, *Annal. XIII. 3. 3.* attamen ipsum sententias nunquam non affectasse palam profiteretur, quarum plurimæ sunt, quibus feliciter teste Erasmo, nihil esse possit: sæpe tamen etiam obviæ erunt aliquot duræ & frigidæ. Vid. *Histor. Ludicra Balthas. Bonifac. Lib. XV. c. VII. p. 602.* Prolixum Quintiliani de hoc autore judicium vid. *Instit. Orat. X. c. I.* Verum, quod sine omni præjudicio dixerimus, quid prohibet, quo minus cum *B. Buchnero*, oratori non infimæ sortis faciamus, qui in aureo illo libello de Commutata ratione dicendi p. 634. *multus in rationibus Seneca, quo nullum ingenium in Romanis post Ciceronem disertius fuit.* Largimur stili brevitatem, sententiarumque abundantiam. Non ergo est statim arena sine calce, quærendæ sunt connexiones non in particulis, verum in ipsa subtracta materia. Satis est si dixerimus, Philosophum eo floruisse tempore, quo jam periodis verbosis aures defatigatæ erant, & tædiosas verborum ambages excutere inceperant. Ea propter hanc ille stili rationem orsus est, quæ non displiceret auditoribus. Præterea secta illa Stoica, quæ suas *ἀσκήσεις* subinde jactitabat, nullam aliam stili concinnitatem, nisi quæ esset brevis & sententiis plena sibi

postulare videbatur. Hunc igitur stili dignitatem quasi
jus hereditarium sibi arrogat: (sunt Causini verba de Elo-
quentia libr. II. c. 15.) Totus hic dictorum purpuris collucet,
ut cælum stellis: nibileo fecundius & opulentius: & ne
id sine ulteriori testimonio attulisse videamur & c. Vid. Horn.
Philosopb. Histor. p. 255. Et quid recentiores memoro,
an non Fronto, qui Senecam ipsum asserit aurea secula
reformare & Deos ab humano genere exulantes ejus ope-
ra revocatos hominibus contracta societate misceri? ut
nihil de Dione dicamus, qui illum omnibus sui avi Roma-
nis sapientia & eruditione præstitisse significat. Eapro-
pter quotusquisque non videt, illos ofores Senecæ ipsi
inique maledixisse? Vid. Causin. Lib. III. c. XIV. p. 132. seqq.
& Commentarius ad Aulum Gellium Anton. Thysii & Jacobi
Oisellii ad Lib. XII. c. 2. p. 617. edit. Lugd. Bat. 1667. & præ-
cipue I. Lipsii manu duct. Stoic. lib. 2. v. 18. ubi prolixè &
acute considerat verba, res & tractatus, & omnia in eo
jure laudanda æstimat.

§. XIII. Nihilominus tamen superioribus annis
Gallus quidam rigidam illius censuram edidit. Legitur
illa in libello, cui titulus *Recueil de diverses pieces faites
par plusieurs personnes illustres de la Haye 1669.* & ex versione
Anton. Borremansii *var. lect. p. 159. seqq.* sic se habet: Senecā,
qua Neronis præceptorem, Amatorem Agrippinæ, imperii cupi-
dum, facio maximi; qua autem Philosophum & scriptorem pla-
nè contemno. Nec stilus ejus mihi placet, nec que stilo
consignavit. Dictu nihil facile, nihil naturale, nihil deni-
que habet avi Augustæi. Pungit ubique, ac ea profert, que
magis Africa Hispaniæve calorem, quam Græciæ aut Italiæ
lumen literarium sapiunt. Vides ibi res planè concisas, que
quidem Gnomarum sententiarumque habent speciem, sed
neque

neque egregium sensum, neque soliditatem, quæ in illis requiritur. Aculeum menti insigunt, eamque exagitant; iudicium vero in assensum non cogunt. Certe dum quasi vi sibi met illata fermocinatur, terrorem mihi injicit, & tantum abest, ut animus dictis acquiescat, ut magis commotus, magisque tetricus à lectione recedam. Nero, qui etsi inter pessimos principes numerari debet, admodum tamen erat ingeniosus, delicatulos quosdam circa se magistellos habuit, qui Senecam aliter non habebant, quam putidum doctrinæ ostentatorem, & quantum poterant risui propinabant. Et pag. 61. Illud certum est (ut dicam, quid de Philosopho nostro sentiam) me nunquam ejus scripta legere, quin protinus quam longissime recedam ab ea sententia, quam lectori approbare satagit. Dum persuadere conatur paupertatem, divitiarum ipsius amore ardeo, absterret me virtus, quam laudat: cum ita plerumque de vitiis loquatur, & tam graphice ea depingat, ut in ea ruant innocentissimi. Sapissime de morte loquitur, & iis verbis, quæ animo meo tristissimas species non injicere non possunt: Ideoque in hoc potissimum incumbo, ut nihil omnino, aut saltem quam minimum ex ejus lectione proficiam. Quod me maxime in ejus scriptis afficit, exempla sunt & citationes, quibus illa veluti condit. In aula deliciis dedita cum viveret & gnarus esset rerum historiarumque cujusque temporis, multas sæpe allegat de Casare Augusto, Moecenate, aliisque. Ingenio minime destitutus plurimarum rerum cognitionem isti adjunxerat. Sed stilum habet profecto nimis durum, & opiniones fovet non minus duras, quare neutrum placere mihi potest. Ridiculum est, & quovis cachinno dignum, eum divitiarum ac mortis contemptum ubique inculcare, qui vitam sollicite tue-

tuebatur, atque in superflua omnium copia traducebat. De-
nique pag. 62. citat Montagne, qui dans ses essais lib. 2. c. 10.
p. 172. edit. quinta Paris. 1588. facta comparatione inter Plu-
tarchum & Senecam scribit: quas Plutarchus tuetur opi-
niones, ea ut magis dulces, ita humane societati magis
sunt accommodata. Seneca vero mascula magis ac solita,
his subdit Gallus; sed ut ego opinor dura magis & austera;
aliam quoque comparationem ipse annectit. Plutarchus
sapientiam molliter insinuat & virtutem quam laudat, in
ipsis voluptatibus reddit familiarem. Seneca omnes vo-
luptates ad sapientiam deducit, atque prater Philosophos
felicem esse putat neminem. Plutarchus naturam ducem
secutus ac primus ipse persuasus aliis, qua cupit, facile
persuadet. Seneca animus vi quadam virtutem affectat,
& ad eam se exstimulat, ac quasi sibi aliena esset, se ipsum
vincere necesse habet, ut eam exerceat. Hactenus ille.
Ipse Borremansius de hoc iudicio sententiam suam inter-
ponere non vult, culpatur Seneca ab ipso ob vitia ob-
scoene descripta, laudatur, ob masculam Philosophiam,
quam laudibus ad coelum tollit. Prater divina Prophetarum
ac Apostolorum scripta, inquit, nihil est quod ad effor-
mandos hominum mores Seneca & Epicteto preferam.
Sin minus amamus, id non horum merito sed effoemina-
tis nostris moribus est adscribendum. Paucis tamen
quid de hoc ipso iudicio sentiendum sit, dispicere lubet.
Autor, quicumque tandem nomine sit, natione Gallus
est. Gallis autem, prout aliis quoque eruditis, frequenter
in usu positum, ingenii saltem vires periclitari, & de
aliqua re argumentis anxie quaesitis in contrarium con-
cludere, quibus tamen ipsi nullum postea praebent as-
sensum. Aliis ex illis solenne est, impudentissime quaque
despi-

despicere, carpere ac reprehendere, quæ non ipsi ex propria protulere penu, quasi penes illos omnis sapiëntia sepulta lateret, quod quidem Monfr. Francois Savinien D' Alquier dans ses delices de la France evincere voluit, scribens, part. 1. c. 6. Solam Galliam esse artium asylum, musarum sedem, & scholam scientiarum, & pag. 51. 52. Solos Gallos gaudere scientia universali, & quos reliquæ nationes fines ac terminos scientiarum putant, initiamentorum loco adhibere. De utroque hominum genere autor aliquid participat, quamvis posteriori se ipsum associare videatur, dum sub initium iudicii p. 58. dicit: je vous diray avec la derniere impudence. Verum quo in loco posterius illud hominum genus ab eruditis habetur, eodem habebitur & ille, qui se huic similem & prædicat & ostendit. Præterea etiam in Autore illo cernere licet, eum animo affectibus perturbato iudicium hoc protulisse: odium enim illud Vatinianum inter Gallos, Hispanosque adeo mentis aciem ei perstrinxit, ut non poterit non Senecæ Africæ Hispaniæque calorem objicere. Talis igitur ille cum sit, vix aliquid ejus auctoritati, quæ illibata hætenus stetit, ex hoc capite decedet. Iudicium autem ipsum ad duos refert titulos, ad stylum & Philosophiam. Neutrum ipsi placet. Verum stylum quod concernit, nemo negabit, eum singularis cujusdam styli & propriæ gravitatis nomen mereri; at illum plane nihil avi Augustei habere, nemo illorum, quibus de pura Latinitate judicari datum est, concedet. Sunt enim pleraque tersæ latinitatis, penetrantia acumine, placentia, inventionem. Etsi vel maxime quædam minus latine haberet, cogitandum, quod ipsi Lucilio, in Fabiani Papyrii libris compositionem carpenti, epistola 100. respondit:

E

il-

illum interdum mores non verba composuisse : & animis, non auribus scripsisse, it. orationem sollicitam Philosophum non decere. Porro in Philosopho nostro , dum divitiarum ac mortis contemptum ubique inculcavit, & interim Ipse vitam sollicitè tueri, eamque etiam superflua omnium copia traducere visus fuit, ridiculum & quovis cachinno dignum esse dicit ; sed is profecto ingentis animi esse, censetur, qui illas circumfusas sibi multum diuque miratus, quod ad se venerint, ridet, suasque audit magis esse, quam sentit. Quapropter si divitiarum contemptum aliis inculcavit, ipsa possessione illis non interdixit, sed id tantum efficere voluit, ut illas intrepide possideant. Nec alterum ridiculum videtur mortem contemnere & nihilominus propriam tueri vitam: posterius natura, quam ducem secutus, svasit: Prius autem Philosophia docuit , decretorium illum diem non animo, sed corpori esse supremum, imo transitum ad fata meliora. Dein Senecam sollicitè vitam protexisse, extrema ejus non ostendunt. Ab animo enim suo impetrare non potuit, ut cuiquam mortalium pro vita supplex fieret, aut latibula quæreret, sed potius audita interitus sui necessitate interritus testamenti tabulas poposcit, ac lætus morti obviam ivit.

THE-

THEOLOGIA NATURALIS

partim sententiis, partim verbis Senecæ expressa.

De NATURA & CONSTITUTIONE EJUSDEM.

§. I.

Quantum inter Philosophiam interest, & cœteras artes: tantum interesse existimo in ipsa philosophia, inter illam partem quæ ad homines, & hanc quæ ad Deos spectat. Altior est hæc & animosior: multum permisit sibi: non fuit oculis contenta. Majus esse quiddam suspicata est, ac pulchrius, quod extra conspectum natura posuisset. Denique tantum inter duas interest, quantum inter Deum & hominem. Altera docet, quid in terris agendum sit: altera quid agatur in cœlo. Altera errores nostros discutit, & lumen admovet, quo discernantur ambigua vitæ: altera multo hanc caliginem in quo volutamur excedit, & è tenebris ereptos, illo perducit, unde lucet. (1.) Equidem tunc naturæ rerum gratias ago, cum illam non ab hac parte video, quæ publica est, sed in secretiora ejus intravi: cum disco quæ

E 2 uni-

1. Physiologiæ quidem has laudes tribuit: pro ea tamen facile nostram Theologiam substituere poteris, quia in veterum Philosophia Theologia erat vel physica vel civilis vel fabulosa: Ad illam, quam in duo scindi Seneca ep. 89. dicit, corporalia & incorporalia, reducit considerationem Dei, partim ut corporis (de quo infra) partim ut causæ. Aristotelici ad metaphysicam illum referunt. Nos peculiarem de eo formamus scientiam, ob rationes satis prægnantes.

universi materia sit, quis auctor, aut custos: quid sit Deus: totus in se intendat, an nos aliquando respiciat: faciat quotidie aliquid, an semel fecerit: pars mundi sit, an mundus: (2.) liceat illi hodieque decernere, & ex lege factorum aliquid derogare: an majestatis deminutio sit, & confessio erroris, muranda fecisse. Ne si ad hæc admitterer, non fuerat operæ pretium nasci. Hæc inspicere, hæc discere, his incumbere, nonne transilire est mortalitatem suam, & in meliorem transcribi sortem (a)

(a.) Q. N.
præfac. lib. 1.

Practica.

§. 2. Verum pars virtutis disciplina constat, pars exercitatione. Et discas oportet: & quod didicisti, agendo confirmes. Quod si ita est, non tantum scita sapientiæ profunt, sed etiam præcepta, quæ affectus nostros velut edicto coercent & obligant. Alias philosophia dividitur in hæc, scientiam & habitum animi: nam illam qui didicit, & facienda ac vitanda percipit, nondum sapiens est, nisi in ea quæ didicit, animus ejus transfiguratus est. (b.) Scis amicitias sancte colendas esse, sed non facis. Scis improbum esse, qui ab uxore pudicitiam exigit, ipse alienarum corruptor uxorum. Scis ut illi nihil cum adultero, sic nihil tibi esse debere cum pellice: & non facis. Quæcunque salutaria sunt, sæpe agitari debent, sæpe versari: ut non tantum nota sint nobis, sed etiam parata. (c.)

(b.) ep. 94.

(c.) ep. ead.

*Divisio in
partes.*

§. 3. Facilius autem per partes in cognitionem totius adducemur. Utinam quemadmodum universi mundi facies in conspectum venit, ita Theologia tota nobis occurreret, simillimum mundi spectaculum! Sed nobis, quibus perrumpenda caligo est, & quorum visus in proximo deficit, singula quæque ostendi facilius possunt,

2. Neutrum est, Opifex mundi est, non mundus: causa non causatum.

universi nondum capacibus. Dividi ergo illam, sed non concidi, utile erit. Nam comprehendere quemadmodum maxima, ita minima difficile est. Quicquid in majus crevit, facilius agnoscitur, si discessit in partes, quas innumerabiles esse & parvas non oportet. Idem enim vitii habet nimia, quod nulla divisio. Simile confusio est, quicquid usque in pulverem sectum est. (d.) *de Fine.* (d.) ep. 89.
Primum itaque proponamus oportet finem summi boni, ad quem nitamur, ad quem omne factum nostrum dictumque respiciat, veluti navigantibus ad aliquod sidus dirigendus est cursus. Vita sine proposito vaga est. (e.) *de subje-* (e.) ep. 95.
Dein summum illud bonum & ipsum suam habet sedem: non nascitur ubi ebur, nec ubi ferrum. Quis sit summi boni locus quæris? Animus: hic nisi purus & sanctus est, Deum non capit. (f.) *cto Opera-* (f.) ep. 87.
Tandem cum animo insit aut pravis opinionibus malitia contracta: aut etiam si non est falsis occupatus, ad falsa proclivis est, & cito specie, quo non oportet trahente, corrumpitur. *de mediis.*
Itaque debemus aut curare mentem ægram, & vitiis liberare; aut vacantem quidem, sed ad pejora pronam præoccupare. Utrumque decreta (quæ media ad finem ducuntia continent) faciunt. (g.) (g.) ep. 74.

Partis Primæ,

SECTIO I.

De

Fine objectivo, nim. Deo.

§. I.

Omnia ejusdem Dei nomina sunt, varie utentis sua.
E 3 po

(h.) 4. Benef. 8. potestate, natura, fatum, fortuna. (b.) (1.) Quoties voles, tibi licet aliter hunc autorem rerum nostrarum compellare, & Jovem illum optimum ac maximum rite dicere, & tonantem & statorem: qui non (ut historici tradiderunt) ex eo quod post votum susceptum, acies Romanorum fugientium stetit, sed quod stant beneficio ejus omnia, stator, stabilitorque est: hunc eundem & fatum si dixeris, non mentieris. Nam cum fatum nihil aliud sit, quam series complexa causarum, ille est prima omnium causa, ex qua cetera pendent. Quaecunque voles illi nomina propria aptabis, vim aliquam effectumque coelestium rerum continentia. Tot appellationes ejus esse possunt, quot munera. Hunc & Liberum patrem & Herculem, ac Mercurium nostri putant. (2.) Liberum patrem: quia omnium parens sit, quod ab eo primum inventa feminum vis est, consultura per voluptatem. Herculem, quia vis ejus invicta sit, quandoque lassata fuerit operibus editis, in ignem recessura. Mercurium: quia ratio penes illum est, numerusque & ordo, & scientia. (i.) Omne nomen ipsi convenit, custos, rectorque universi, animus ac spiritus, mundani hujus operis dominus & artifex. (k.)

(i.) Benef.
4. 7. 8.

(k.) Q.N. 2. 45

§. 2. De-

1. Deus dicitur fortuna, non sensu Astrologico, nec Platonico, nec Aristotelico; sed Stoico; quo fortuita vocantur, quae causam habent per se, mentem sapientissimam, nimirum Deum: hunc, prout bona largitur, quae exinde fortunae nominantur, fortunae nomen habere volunt. confer. G. J. Voss, de O. & P. Idol. l. 2. c. 43. p. m. 546.
2. Licet post alios P. D. Huetius, in Demonstr. Evangel. per eruditas conjecturas orbi literario ostenderit, Liberum Patrem esse Noachi vel Nimrodi typum p. 220. aut plane cum Mose eundem, p. 115. seqq. Herculem autem vel Josuae p. 273. seq. vel Samsonis typum videri. p. 286. & Mercurium Chanani p. 220. tamen ex hoc ipso loco videre est, sapientiores gentiles altiora spirasse & verum esse illud Ciceron. 2. de N.D. §. 64. Physica (Theologica) ratio non inelegans inclusa est in impias fabulas.

§. 2. Deos (Deum) esse inter alia sic colligimus, *Existentia*
quod omnibus de Diis (Deo) opinio insita est: nec ulla *ex notitia*
gens usquam est adeo extra leges moresque projecta, ut *insita.*
non aliquos Deos credat. (l.) Imo quocunque te flexe- (l.) ep. 117.
ris, ibi illum videbis occurrentem tibi. Nihil ab illo va- *acquisita.*
cat: opus suum ipse implet. (m.) Mittamus animum (m.) benef.
ad illa, quæ æterna sunt: miremur in sublimi volitantes 4. 8.
rerum omnium formas: Deumque inter illa versantem, *ex intuitu*
& providentem, quemadmodum, quæ immortalia facere *universi.*
non potuit, quia materia prohibebat, defendat à morte,
ac ratione vitium corporis vincat. Manent enim cun-
cta, non quia æterna sunt, sed quia defenduntur cura re-
gentis. Immortalia tutore non egent. Hæc conservat
artifex fragilitatem materiæ vi sua vincens. (n.) Ipse (n.) ep. 58.
mundus quoties per noctem ignes suos fudit, & tantum *siderum.*
stellarum innumerabilium refulsit, quem non intentum
in se tenet? (o.) Aspice sidera mundum illustrantia: (o.) benef.
nullum eorum perstat; labitur assidue, & locum ex loco 4. 23.
mutat: quamvis cum universo vertatur; in contrarium
nihilominus ipsi mundo refertur: per omnes signorum
partes discurret; perpetua ejus agitur, & aliunde aliò
commigratio est. Omnia volvuntur, semper in transitu
sunt, & ut lex & naturæ necessitas ordinavit, aliunde aliò
deferuntur. Cum per certa annorum spatia orbis suos
explicuerint, iterum ibunt per quæ venerant. (p.) Na- (p.) Consol.
tura & artis sibi ac pulchritudinis suæ conscia, spectatores ad Helv. 6.
nos tantis rerum spectaculis genuit, perditura fructum
sui, si tam magna, tam clara, tam subtiliter ducta, tam
nitida & non uno genere formosa, solitudini ostenderet.
Ut scias illam spectari voluisse, non tantum aspici, vide
quæ nobis locum dederit. In medio nos sui parte con-
sti-

stituit, & circumspectum omnium nobis dedit: nec erexit tantummodo hominem, sed etiam ad contemplationem factum, ut ab ortu sidera in occasum labentia profequi posset, & vultum suum circumferre cum toto, sublimè fecit illi caput, & collo flexibili imposuit. Deinsena per diem, sena per noctem signa produxit, nullam non partem sui explicuit, ut per hæc, quæ obtulerat ejus oculis, cupiditatem faceret etiam cæterorum. Nec enim omnia, nec tanta visimus, quanta sunt: sed acies nostra aperit sibi investigando viam; & fundamenta veri jactit, ut inquisitio transeat ex apertis in obscura, & aliquid ipso mundo inveniat antiquius: unde ista sidera exierint! quis fuerit universi status, antequam singula in partes discederent? quæ ratio mersa & confusa diduxerit? quis loca rebus assignaverit? suapte natura gravia descenderint, evolaverint levia, an præter nisum pondusque corporum altior aliqua vis legem singulis dixerit? (q.) Hæc tamen non annotamus, quamdiu ordo servatur. At nemo usque eò tardus & hebes & demissus in terram est, ut ad divina non erigatur, ac tota mente consurgat: utique ubi novum aliquod è cœlo miraculum fulsit. Nam quamdiu solita decurrunt, magnitudinem rerum consuetudo subducit. (r.) Sed descende mecum, si lubet, è cœlo in terram. Si tibi occurrit vetustis arboribus & solitam altitudinem egressis frequens lucus, & conspectum cœli densitate ramorum aliorum alios protegentium submovens: illa proceritas sylvæ, & secretum loci, & admiratio umbræ, in aperto tam densæ atque continuæ, fidem tibi Numinis facit. Et si quis specus saxi penitus exesis montem suspenderit, non manu factos, sed naturalibus causis in tantam laxitatem excavatos: animum tuum quadam, reli-

(q.) Beat.
vit. 32.

*insolitorii
phænomenorum in
cælo*

(r.) Q.N. 7.1.
& *in terra*

religionis suspicione percutiet. Magnorum fluminum capita veneramur: sabita & ex abdito vasti amnis eruptio aras habet. Coluntur aquarum calentium fontes: & stagna quædam, vel opacitas vel immensa altitudo sacrauit. Si hominem videris interritum periculis, intactum cupidatibus, inter adversa felicem, in mediis tempestatibus placidum, ex superiore loco homines videntem, ex æquo Deos, non subibit te veneratio ejus? non dices: ista res major est altiorq;, quam ut credi similis huic, in quo est, corpusculo possit? vis isthuc divina descendit, animum excellentem, moderatum, omnia tanquam minora transeuntem, quicquid timemus optamusque ridentem, cœlestis potentia agitat. Non potest res tanta sine adminiculo Numinis stare. (s) Unde quæso tibi istum quem trahis spiritum? Unde istam, per quam actus vitæ tuæ disponis, atque ordinas, lucem? Unde sanguinem, cujus cursu vitalis continetur calor? Unde ista palatum tuum saporibus exquisitis ultra satietatem laceissentia? unde hæc irritamenta jam lassæ voluptatis? unde ista quies, in qua putrescis, ac marces? Nonne si gratus es, dices:

--- --- Deus nobis hæc otia fecit:

Namque erit ille mihi semper Deus, illius aram

Sæpe tener nostris ab ovilibus imbuet agnus.

Ille meas errare boves, ut cernis, & ipsum

Ludere quæ vellem, calamo permisit agresti.

Ille Deus est, non qui paucas boves, sed qui per totum orbem armenta dimisit, qui gregibus ubique passim vagantibus pabulum præstat, qui pascua hybernis æstiva substituit, qui non calamo tantum cantare, & agreste atque inconditum carmen, ad aliquam tamen observationem modulari docuit, sed tot artes, tot vocum varietates,

F

tes,

res, tot sonos, alios spiritu nostro, alios externo, cantus edituros, commentus est. Neque enim nostra ista, quæ invenimus, dixeris: non magis, quam quod crescimus, quam quod ad constitutum temporum, sua corpori officia respondent. Nunc puerilium dentium lapsus, nunc ad surgentem jam ætatem, & in robustiorem gradum transeuntem pubertas, & ultimus ille dens urgenti juventæ terminum ponens. Infra sunt nobis omnium ætatum, omniumque artium semina, magisterque ex oc-

(t) *benef. 4. 6. contra A-theos.* culto Deus producit ingenia. (t) Nihil ergo agis ingratisime mortalium, qui te negas Deo debere, sed naturæ (r) quia nec natura sine Deo est, nec Deus sine natura: sed idem est utrumque, nec distat. Officium si quod à Seneca accepisses, (u) Annæo te diceres debere, vel Lucio: non creditorem mutares, sed nomen; quoniam sive prænomen ejus, seu nomen dixisses, sive cognomen, idem tamen ille esset.

Essentia.
(x) ep. 31.

§. 3. Sed quid est Deus? Nemo novit Deum, (2) multi de illo male existimant, & impune. (x) Sive illi tanta subtilitas & claritas est, quantam consequi acies humana non potest: sive in sanctiori secessu majestas tanta deliquit. (y) Vis tamen illum fatum vocare? (3)

non

1. Natura nimirum, quæ efficit & Deus, conf. Lactant. 7. 3. seu natura communis secundum Senecam Consol. Helv. c. 8, vel si barbare loqui velimus, natura naturans.
2. Eleganter Damascenus: *Solum hoc ejus comprehendere potest, quod comprehendere non potest.*
3. Seneca noster cum Stoicis voce fati varie utitur vel abutitur, in ep. 16. illud Deo contradistinguit: *sive nos inexorabili lege fata conscringunt, sive arbiter Deus universi cuncta disponit, &c.* Hoc autem loco idem esse dicit cum Deo: nam cum fatum nihil aliud sit, quam series implexa causarum, Deus vero existat causa causarum; hinc dicitur (confer. *benef. 4. 8.*) fatum secundum ipsum, qui in more habet, præstantiori nomen totius imponere, quod tamen an in Philosophia semper admitti possit, dubito.

non errabis. Hic est, ex quo suspensa sunt omnia, causa causarum. Vis illum providentiam (1) dicere? recte dices. Est enim, cujus consilio huic mundo providetur, ut inconfusus eat, & actus suos explicet. Vis illum naturam (2) vocare? non peccabis. Est enim ex quo nata sunt omnia, cujus spiritu vivimus. Vis illum vocare mundum? non falleris. (3) Ipse enim est, totum quod vides, totus suis partibus inditus, & se sustinens vi sua. (z) Quid est Deus? mens (4) universi. Quid est Deus? quod vides totum, & quod non vides totum. Sic demum magnitudo sua illi redditur, qua nihil majus excogitari potest, si solus est omnia, opus suum & extra & intra tenet. (a) Eum igitur non finges auro, non argento: non potest ex hac materia imago Deo exprimi similis. (b)

§. 4. Summum bonum immortale est, nescit exire: nec satietatem habet, nec poenitentiam. Nunquam

Immutabilitas

F 2 enim

1. Confundunt alias Stoici fatum cum providentia, sed hoc loco recte illa distinguit Seneca. Lips. in Physiol. Stoic. l. 12. dicit providentiam esse velut proconsulem, fatum verò velut licentorem, sed sine dubio alias fati ac providentiae significationes respicit.
2. Duas naturas seu essentias agnoscunt Stoici, unam quae efficiat, nimirum Deum; alteram, quae se ad faciendum tractabilem praestat, scilicet materiam.
3. Imo falleris. Per Stoicos quidem absurdum non est, Deum esse corpus, quod rotundam habet formam. epist. 94. Sed quis ille Deus corporalis? Qui duram hanc sententiam emollire volunt, mundum per se non esse Deum dicunt, sed tantum à parte meliore, id est, mente aeterna, quae insita mundo, ut anima in homine. conf. Lipsius l. c. 1. 8. p. 37.
4. In Philosophia Stoica nil vulgarius, quam Deum esse mentem seu animam hujus universi. Quod si ita intellectum volunt, ut Deus intime omnia foveat, regat & sic quodammodo animet, admitti potest, modo hac ratione non intelligatur anima informans, h. e. ut mundi pars componens; sed moderator rectorque sit, prout Seneca se ipsum explicare videtur Q. N. 2. 45. *custos rectorque universi, animus ac spiritus, mundani hujus operis dominus & artifex.* Conf. de anima mundi Petr. Gass. Phys. sect. 1. lib. 1. c. 5. p. m. 155. seqq.

enim recta mens vertitur : nec sibi odio est, nec quidquam mutavit optima. (c) Adjice nunc, quod non externa cogunt Deos, sed sua illis in legem æterna voluntas est, statuerunt, quæ non mutarent. Itaque non possunt videri facturi aliquid, quamvis nolint : quia quicquid desinere non possunt, perseverare voluerunt : nec unquam primi consilii deos pœnitet. Sine dubio stare illis & desciscere in contrarium, non licet : sed non ob aliud, quam quia vis sua illos in proposito tenet ; nec imbecillitate permanent, sed quia non libet ab optimis aberrare, & sic ire decretum est. (d) Necessesse est enim ei eadem placere, cui nisi optima placere non possunt : nec ob hoc minus liber & potens est, ipse enim est necessitas sua. (e)

(d) benef. 6.
23.

(e) Præf. Q.
N. lib. 1.

Immensitas.

(f) ep. 83.

(g) ep. 41.

(h) 4. benef. 8

(i) ep. 95.

§. 5. Nihil Deo clusum est, interest animis nostris & cogitationibus mediis intervenit. (f) Prope est à te Deus, tecum est, intus est, (g) & quocumque te flexeris, ibi illum videbis occurrentem tibi, nihil ab illo vacat : opus suum ipse implet. (b) Ubique (i) & omnibus præsto est. (i)

§. 6. Sic

Unitatem Dei à Seneca statui, Lipsius ex illis benef. 4. 7. colligere vult. Tot appellationes ejus, i. e. unius, esse possunt, quot munera. Sed forsitan certius ex illis, benef. 4. 8. *Omnia ejusdem Dei nomina sunt.* Simplicitas vero Dei in periculo est, si Deus est mundus, & per consequens corpus ; salvabitur tamen, si, quod Consol. Helv. 8. dicit, Deus est incorporalis ratio.

1. Sed Seneca de Clementia, 1. 8. dicit : *Cum diis tibi communis ista necessitas est, nam illos quoque caelum alligatos tenet : nec magis illis descendere datum est, quam tibi tutum.* Verum res salva est, passim enim Deum mentem facit per hoc universum diffusam, ergo potius stellas hoc loco intelligit, quas Deos vocare Stoicis non insolens erat, conf. benef. 7. 31.

De æternitate Dei an aliqua sententia à Seneca speranda sit, dubito, cum Plutarchus libr. adversus Stoicos scribere non vereatur : *quasi enim*

iii

§. 6. Sic igitur vivendum, tanquam in conspectu *Scientia*
vivamus: sic cogitandum, tanquam aliquis in pectus in-
timum inspicere possit: & potest. Quid enim prodest
ab homine aliquid esse secretum? nihil Deo clusum est.

(k) Imo in prima illa constitutione, cum universa Dii dis-
ponerent, etiam nostra viderunt, rationemque hominis
habuerunt. (l) Non possunt enim dii videri nescisse,
quid effecturi essent, cum omnibus alimenta protinus, &
auxilia providerint. (m)

§. 7. Mitte animum ad hoc, quò neque formosius est
quicquam, nec dispositius, nec in proposito constantius,
(n) & videbis artificem, qui tantam magnitudinem in-
legem & ordinem venire jussit, qui sparsa collegit, confu-
sa distinxit, & in una deformitate latentibus faciem di-
vinitatis. (o) Natura (1) hoc quod vides regnum, mutatio-
nibus temperat. Nubilo serena succedunt: turbantur
maria, cum quieverunt: flant invicem venti: noctem
dies sequitur: pars cœli confurgit, pars mergitur: con-
trariis rerum æternitas constat. (p)

§. 8. Natura æquum justumque composuit. Ex *Justitia.*
illius constitutione miserius est nocere, quam lædi. Ex
illius imperio paratæ sunt juvantis manus. (q) Deus nec (q) ep. 95.
dat quidem malum, nec habet: cæterum castigat quos-
dam & coercet, & irrogat pœnas, & aliquando specie
boni punit. (r) Et patrium adversus bonos viros ani- (r) ead. epist.
mum habet, & illos fortiter amat, & operibus, inquit, do-

F 3 lo-

is demtis (Stoicis nimirum) homo est natus aut vidit, qui non interi-
tus expertem ac sempiternum existimat Deum? Confirmor in hoc, ex
illo 4. benef. 3. Deum vocari Herculem; quia vis ejus indicta sit, cum-
que lassata fuerit, operibus editis, in ignem recessura. Nam his verbis
suam respicit *ἐκπύρωσιν*, quæ cum æternitate stare nequit.

1. Velut in epistola 65. loquitur: Deus ista temperat.
Veracitatem Dei colliges ex dictis de immutabilitate.

loribus ac damnis exagitentur, ut verum colligant robur.
(s) Provid. 2. (s) Eos autem quibus indulgere videtur, quibus parcerere, molles venturis malis servat. Quisquis videtur dimissus esse, dilatus est. (t)

Potentia.

§. 9. Utrum Deus quicquid vult, efficiat, an in multis rebus illum tractanda destituant: & à magno artifice, prava formantur multa, non quia cessat ars, sed quia id (r) in quo exercetur, sæpe inobsequens arti est, utile erit cognoscere. (u) Deus maximus est potētissimusque, ipse vehit omnia. (x) Ingentis spiritus res est, cum orientem occidentemque lustraveris animo, quo etiam remota & solitudinibus interclusa penetrantur, cum tot animalia tantam copiam rerum, quas natura beatissimè fundit, aspexeris; emittere hanc Dei vocem: hæc omnia mea sunt.

(y) 7. benef. 3. (y) Sed sine dubio stare illis & desciscere in contrarium, non licet: sed non ob aliud, quam quia vis sua illos in proposito tenet; nec imbecillitate permanent, sed quia non libet ab optimis aberrare, & sic ire decretum (z) est. (z)

Bonitas.

§. 10. Quæris, quid sit propositum Dei? Bonitas. Ita certe Plato ait: Quæ Deo faciendi mundum causa fuit? bonus est, bono nulla cujusquam boni invidia est. (a) Natura enim causa diis benefaciendi. Erat enim, si quis putat illos nocere velle; non possunt, nec injuriam accipere queunt, nec facere. Quis dubitare potest, quin deorum immortalium munus sit, quod vivimus. (b) Et quis est tam miser, tam neglectus, quis tam du-

1. Stoici materiam dicunt causam monstrorum & naturæ defectuum.
2. Ex eo tamen Plinius H. N. 2. 7. colligere non debet, Deum non esse omnipotentem, cum quævis potentia judicanda sit ex suo objecto. Potest igitur Deus omnia possibilia, quæ non important defectum & imperfectionem.

duro fato, & in pœnam genitus, quod non tantam Deorum munificentiam senserit? Ipsos illos complorantes fortem suam, & querulos circumspice; inuenies non ex toto beneficiorum cœlestium expertes: neminem esse, ad quem non aliquid ex illo benignissimo fonte manaverit. (c) Plurima vero ac maxima beneficia in nos Deus confert, sine spe recipiendi: quoniam nec ille collato eget, nec nos ei quicquam conferre possumus. (d) Nam & sceleratis sol oritur, & piratis patent maria. (e) Quædam ergo munera Deus in uniuersum humano generi dedit, à quibus excluditur nemo, nec enim poterat fieri, ut ventus bonis uiris secundus esset, contrarius malis: commune autem bonum erat patere commercium maris, & regnum humani generis relaxari. Nec poterat lex casuris imbribus dici, ne in malorum improborumque rura defluerent. (f) Ne Deos quidem immortales ab hac tam effusa necessitate sacrilegi, negligentesque eorum, deterrent. (g) Sed more optimorum parentum, qui maledictis suorum infantium arrident, non cessant dii beneficia congerere, de beneficiorum auctore dubitantibus: sed æquali tenore bona sua per gentes populosque distribuunt, unam pòtentiam fortiti, prodesse. Spargunt opportunis imbribus terras, maria flatu movent, siderum cursu notant tempora, hiemes æstatesque interuentu lenioris spiritus molliunt: errorem labentium animorum placide ac propitii ferunt. (h)

§. II. Si porro primam & generalem mundi causam quæris, est illa ratio faciens, id est Deus. Plato dixit mundum habere quinque causas: id ex quo, id à quo, id quod, id ad quod, id propter quod. Faciens hic Deus est: ex quo fit, hæc materia est: forma, hic est ha-

(c) 4. benef.
4. & 5. tot.

(d) 4. benef.

(e) 9.
4. benef.
26.

(f) 4. benef.

28.
(g) 1. benef. 2.

(h) 7. benef. 22

Causa mundi.

bi-

31
32
33
34
35
36
37
38
39
40
41
42
43
44
45
46
47
48

bitus & ordo mundi, quem videmus. Exemplar, scil. ad quod Deus hanc magnitudinem operis pulcherrimi fecit: propositum propter quod fecit, est bonitas. Sed omnes ex una pendent, ex ea quæ facit. Formam dicis causam esse hanc imponit artifex operi; pars est non causa. (i) Exemplar quoque non est causa, sed instrumentum causæ necessarium. Propositum non est causa efficiens, sed superveniens. (i) Animus quoque noster, si primam ejus originem inspexeris, non est ex terreno gravique concreta corpore, ex illo cœlesti spiritu descendit. (k)

§. 12. Dii sunt, qui præsidet mundo, qui universa ut sua temperant, qui humani generis tutelam gerunt, interdum curiosi singulorum. (2) (l) In prima illa constitutione, cum universa disponent, etiam nostra viderunt dii, rationemque hominis habuerunt. Itaque non possunt videri sua tantum causa decurrere, & explicare opus suum, quia pars operis sumus & nos. (m) Sed in nostras quoque utilitates à principio rerum præmissa mens est, & is ordo mundo datus, ut appareat curam nostri non inter ultima habitam. (n) Non possunt enim dii videri nescisse, quid effecturi essent, cum omnibus alimenta protinus, & auxilia providerint: nec eos per negligentiam genuere, quibus tam multa generabant. Cogitavit enim nos ante natura, quam fecit: nec tam leve opus sumus, ut illi potuerimus excidere. Vi-
de

(i) ep. 65.

(k) consol. ad
Helv. 6.

Providen-
tia.

(l) ep. 95.

(m) 6. benef.
23.

(n) cit. loc.

1. Explicanda hæc sunt ex doctrina Stoicorum, qui dicunt duo esse in rerum natura, ex quibus omnia fiunt: causam & materiam. Causa est, quæ facit, format, versat & producit, conf. ep. 65. Quæ igitur nec faciunt, nec formant &c. illa etiam non erunt causæ.
2. Ergo interdum negligentes? quod Stoicorum dogma esse videtur. Emollit rem Lipsius, & interdum singulis Deo connivente vel permittente quædam accidere. Certe Libellus de Providentia neglectus contrarius est. Physiol. 1. 16. p. 86.

de, quantum nobis permiserit, quam non intra homi-
nes, humani imperii conditio sit. (o) Passim jacent ali- (o) ibid.
menta, quæ rerum natura omnibus locis deposuit. (p) (p) Conf.
Inter cætera autem providentiæ opera, hoc quoque ali- Helv. 9.
quis, ut dignum admiratione, suspexerit. Non enim ex
una causa ventos aut invenit, aut per diversa disposuit:
sed primum, ut aëra non sinerent pigrescere, sed assi-
dua vexatione utilem redderent, vitalemque tracturis.
Deinde ut imbres terris subministrarent, iidemque
nimios compescerent. Nam modo adducunt nubes,
modo diducunt, ut per totum orbem pluvix dividi pos-
sent. In Italiam auster impellit, aquilo in Africam reji-
cit: Etesiæ non patiuntur apud nos nubes consistere.
Iidem totam Indiam & Æthiopiam continuis per id tem-
pus aquis irrigant. (q) Sunt autem, qui putent, sibi ipsis (q) r. Q. N. 18.
animus esse, & quidem providum ac dispensantem sin-
gula, & sua, & aliena: hoc autem universum, in quo
nos quoque sumus, expers esse consilii, & aut ferri te-
meritate quadam, aut natura nesciente quid faciat. (r) (r) prefat.
Sed supervacaneum est in præsentia ostendere, non sine 1. Q. N.
aliquo custode tantum opus stare, nec hunc siderum
certum discursum fortuiti imperus esse, & quæ causas in-
citat, sæpe turbari & cito arietare. Hanc inoffensam
velocitatem procedere æternæ legis imperio, tantum
rerum terra marique gestantem, tantum clarissimorum
luminum & ex dispositione lucentium. (s) Verum cur (s) Provid. 1.
multa bonis viris adversa eveniunt? Deus quos probat,
quos amat, indurat, recognoscit, exercet: eos autem
quibus indulgere videtur, quibus parcere, molles ventu-
ris malis servat. Erratis enim, si quem judicatis exce-
ptum: veniet ad illum diu felicem sua portio. Quisquis
videtur

G

videtur

(r) *Provid. 4.* videtur dimissus esse, dilatus est. (t) Hanc itaque rationem dii sequuntur in bonis viris, quam in discipulis suis præceptores: qui plus laboris ab his exigunt, in quibus certior spes est. (u)

(u) loc. cit.

Partis I.

SECTIO II.

De

Fine Formali, beatitudine.

§. I.

(x) ep. 23.

(y) ep. 16.

(z) ep. 23.

Quid?

(a) ep. 54.

(b) beat. vit. 15.

(c) ep. 74.

(d) ep. 31.

(e) Polyb. conf. 28.

PAuci sunt, qui consilio se suaque disponant: cæteri eorum more, quæ fluminibus innatant, non eunt, sed feruntur. (x) Retrahe igitur te à vanis: & cum voles scire, quod petis, utrum naturalem habeat, an cœcam cupiditatem, considera an possit alicubi consistere. Si longe progresso, semper aliquid longius restat, scito id naturale non esse. (y) Finis aliquis ponendus est. Ideo constituendum est, quid velimus, & in eo perseverandum. (z) Et hoc est summum Bonum, quod constat ex actionibus rectis. (a) Ubi præcipue in animo habeamus verus illud præceptum: *Deum sequere.* (b) Hoc est illud bonum immensum & insuperabile, ubi necesse est consistat voluntas nostra, quia ultra summum non est locus. (c) Quod si occupas, incipis Deorum socius fieri non supplex. (d) Ubi aliquis tandem liber, tandem tutus, quiescit, (e) & restitutus in eum locum, in quo fuerat, antequam nasceretur, expers omnis mali, nihil timet, nihil cupit, nihil patitur; sed animus veluti ex diutino

31
32
33
34
35
36
37
38
39
40
41
42
43
44
45
46
47
48
49
50
51
52
53
54
55
56
57
58
59
60
61
62
63
64
65
66
67
68
69
70
71
72
73
74
75
76
77
78
79
80
81
82
83
84
85
86
87
88
89
90
91
92
93
94
95
96
97
98
99
100

tino carcere emissus , tandem sui juris & arbitrii gestie
& rerum naturæ spectaculo fruitur & humana omnia ex
superiore loco despicit ; divina vero, quorum rationem
tamdiu frustra quæsierat , propius intuetur. (f) At- (f) conf.
que libero & aperto cœlo fruitur , postquam ex humili Polyb. 27
atque depresso in eum emicuit locum , quisquis ille est ,
qui solutas vinculis animas beato recipit sinu : ubi libe-
re vagatur , omniaque rerum naturæ bona cum summa
voluptate percipit. (g) Voluptas autem illa non est (g) Polyb. 28
levis & fugax & subinde rejicienda, sed stabilis & cer- Confe-
ta. (h) Nam summa beatæ vitæ est solida securitas & quens.
inconcussa fiducia, (i) & gaudium ex se ortum & fir- (h) ep. 18
mum quod crescit & ad extremum usque p̄sequitur. (i) ep. 44
Cetera verò, quorum admiratio est , vulgo in diem bona
sunt. (k) Omnes tendunt ad gaudium : sed unde stabile (k) ep. 9
magnumque consequantur , ignorant : Ille ex conviviis
& luxuria : ille ex ambitione & circumfusa clientium tur-
ba : ille ex amica : alius ex studiorum liberalium vana
ostentatione & nihil sanantibus literis. Omnes istos ob-
lectamenta fallacia & brevia decipiunt : Sicut ebrie-
tas , quæ unius horæ hilarem insaniam longi temporis
tædio pensat. (l)

(l) ep. 59
Non in hac
vita.
(m) conf.
Marc. 16.
(n) ep. 82
(o) s. bef.
17.

§. 2. Nam plena & inestiva variis casibus vita no-
stra est, à quibus nulli longa pax, vix induciæ sunt, (m)
& quocumque te abdidideris, mala humana circumstre-
pent. Multa extra sunt, quæ circumeunt nos, quo aut
fallant aut urgeant ; multa intus, quæ etiam in media
solitudine exæstuant. (n) Quis sine querela moritur?
quis extremo dicere audeat : vici & quem dederat cur-
sum fortuna, peregi? (o) Hac conditione nati sumus,
animalia obnoxia non paucioribus animi, quam cor-

(p) 2. Ira. 9.

poris morbis. (p) Quemadmodum enim per frequentia urbis loca properanti in multos incurſitandum eſt, & alicubi labi neceſſe eſt, alicubi retineri, alicubi reſpergi: ita in hoc vitæ actu diſſipato & vago multa impedimenta, multæ querelæ incidunt. Alius ſpem noſtram feſellit, alius diſtulit, alius interceptit: non ex deſtinato propoſita fluxerunt. Nulli fortuna tam dedita eſt, ut

(q) 3. Ira. 6.

multa tentanti ubique reſpondeat. (q) Omnes agetum mortales circumſpice: larga ubique flendi & aſſidua materia: alium ad quotidianum opus laborioſa egeſtas vocat: alium ambitio nunquam quieta ſolicitat: alium divitias, quas optaverat, metuit, & voto laborat ſuo: alium ſolicitudo, alium labor torquet, alium ſemper veſtibus obſidens turba: hic habere ſe dolet liberos, hic perdidiffe. Lacrumæ nobis deerunt, antequam cauſa dolendi. Non vides, qualem vitam nobis rerum natura permiferit, quæ primum naſcentium omen ſletum eſſe voluit? Hoc principio edimur, huic omniſequentium annorum ordo conſentit. Sic vitam agimus. (r) Nulla

(r) conf.
Polyb. 23.

(s) conf.
Polyb. 23.

(t) conf.
Marc. 20.

(u) eod. loc.
(x) tranquill.
An. II.

(y) brevit.
Vit. 20.

(z) ep. 50.

(a) Tranq.
An. 10.

(b) Conf.
Marc. 10.

domus in toto orbe terrarum aut eſt, aut fuit ſine aliqua comploratione. (s) Omnia, quæ humana, brevia & caduca ſunt, infiniti temporis nullam partem occupantia. (t) Minorem partem ætas noſtra quam puncti habet, ſi temporarij comparatur omni, cujus major eſt meſſura, quam mundi: (u) Profecto novimus, in quam tumultuoſum contubernium natura nos cluſerit. (x) Vita enim, ſine fructu, ſine voluptate ſine ullo proſectu animi eſt, (y) & intra nos quoque & in viſceribus iſtis malum reſidet. (z) Brevibus: omnis vita ſervitium eſt, (a) & in regnum fortunæ durum atque invictum pervenimus, illius arbitrio digna atque indigna paſſuri. (b)

§. 3.

§. 3. Emissis autem meliora restant, onere de- *Sed in al-*
 tracto, (c) ubi æterni, meliorisque status erimus, despo- *tera vita*
 liati oneribus, nobisque relictis. (d) Tunc animus noster *datur.*
 habebit, quod gratuletur sibi, cum emissus his tenebris, (c) ep. 24.
 in quibus volutatur, non tenui visu clara prospexit, sed (d) Conf.
 totum diem admiserit, & redditus cœlo suo fuerit, cum *Marc. 24.*
 receperit locum, quem occupavit sorte nascendi. Sur-
 sum vocant illum initia sua. (e) Expectant vero nos, si (e) ep. 79.
 ex hac aliquando fece in illud evadimus sublime & ex-
 celsum, tranquillitas animi, & expulsis erroribus abso-
 luta libertas. (f) Hic obruitur animus, obfuscatur, in- (f) ep. 75.
 ficitur, arcetur à veris & suis, in falsa conjectus omne illi
 cum hac carne grave certamen est, ne abstrahatur & si-
 dat: nititur illo, unde dimissus est: ibi illum æterna
 requies manet, è confusis crassisque pura & liquida vi-
 sentem: (g) ad excelsa vero sublatus inter felices ani- (g) conf.
 mas curret, excipietque illum cœtus sacer, (b) magna *Marc. 24.*
 iridem & æterna pax non divitiarum cura, non pauper- (h) conf.
 tatis metu, non libidinis per voluptatem animos car- *Marc. 25.*
 pentis stimulis incessetur, non invidia felicitatis alienæ
 tangetur, nec suæ premetur; sed ibi consistet, unde,
 nil eum pellat, ubi nil terreat. (i) ô quando videbis, ani- (i) c onf.
 me mi, illud tempus, quo scis tempus ad te non per- *Marc. 19.*
 nere, quo tranquillus placidusq; eris, & craftini negligens
 & in summa tui fatietate. (k) (k) ep. 32.

§. 4. In hoc autem tam procelloso, & in omnes *Mors an-*
 tempestates exposito mari navigantibus nullus portus, ni- *tecedit.*
 si mortis est, (l) quæ homini nascenti determinata est. (l) conf. ad
 In hanc legem enim datus, hoc fatum ab utero statim. *Polyb. 28.*
 prosequitur. (m) Fixus cuique terminus: manebit sem- (m) conf. ad
 per, ubi positus est: nec illum ulterius diligentia aut *Marc. 10.*

(n) consol. ad
Marc. 20.

gratia promovebit : (n) omne genus , quodque est ,
quodque erit , morte damnatum est , omnes , quæ unquam
rerum potiuntur , urbes , quæque alienorum imperiorum
magna sunt decora , ubi fuerint , aliquando quæretur , &
vario exitii genere tollentur. (o) Omnes eadem condi-
tio devinxit : cui nasci contigit , mori restat. Inter-
vallis distingvimur , exitu æquamur. Hoc , quod inter
primum diem & ultimum jacet , varium & incertum
est. (p) Nihilominus tamen nostra quoque providen-
tia longiorem prorogari huic corpusculo moram , si vo-
luptates , quibus major pars perit , potuerimus regere
& coercere. Plato ipse ad senectutem se diligentia
pertulit. (q)

(q) ep. 58.

*Resurre-
ctio.*

§. 5. Equidem desinunt ista , non pereunt. Et
mors , quam pertimescimus ac recusamus , intermittit
vitam , non eripit. Veniet iterum qui nos in lucem
reponat dies , quem multi recusarent , nisi oblitos redu-
ceret. Æquo animo debet rediturus (r) exire. (r)

(r) ep. 36.

*Judicium
Extremū ,
& con-
summatio
seculi.*

(s) ep. 26.

(t) ep. 79.

(u) ep. 102.

(x) conf. ad
Polyb. 20.

§. 6. Ille quoque laturus sententiam de omnibus
annis dies (2) veniet , (s) qui conditam & seculi sui ma-
lignitate compressam (virtutem) publicet , (t) & mix-
tum hoc humani divinique fecernat corpus. (u) Mun-
do quidam minantur interitum & hoc universum quod
omnia divina humanaque complectitur , si fas putas cre-
dere , dies aliquis dissipabit & in confusionem veterem
demerget. (x) Illoque tempore quo se mundus reno-
vatu-

1. Possibilitatem resurrectionis gentiles aspernati non fuerunt. con-
fer. Calixt. de resurrectione carnis. Thomam contra gentes lib. 4.
à c. 79. ad fin.
2. Judicium aliquod post hanc vitam fore agnoverunt gentiles sapien-
tiores. Quidam vero videntur illud universale statuto quodam die ,
alii particulare atque statim post corporis & animæ solutionem vo-
luisse. conf. Theoph. Raynaud. Th. N. D. §. 4. n. 1. p. m. 690. seqq.

vaturus extingvat, viribus ista se suis cadent, & sidera
 sideribus incurrent, & omni flagrante materia, uno
 igne, quicquid nunc ex disposito lucet, ardebit. (y) ^{(y) consol. ad}
 Nam conflagratio (1) est futura, (z) cum Deo visum ^{Marc. 26.}
 ordini meliora, vetera finiri. Aqua & ignis terrenis do- ^{(z) 3. Q. N. 28.}
 minantur. Ex his ortus, & ex his interitus. (2) (a) Ab ^{(a) ibid.}
 ipso quippe primo die mundi, cum in hunc habitum ex
 informi unitate discederet, quando mergerentur terre-
 na, decretum est: & ne sit quandoque, velut in novo ope-
 re, dura molitio, olim ad hæc maria se exercent. Non
 vides, ut fluctus in litora, tanquam exiturus incurrat?
 Non vides, ut æstus fines suos transeat & in possessionem
 terrarum mare inducat? (b) Hæc cum accidunt, non ^{(b) 3. Q. N. 30.}
 terra, non cælum, non totus hic rerum omnium con-
 textus, quamvis deo agente ducatur, semper tenebit
 hunc ordinem: sed illum ex hoc cursu aliquis dies de-
 jiciet. (c) Quæcunque vides supra nos currere, & hæc ^{(c) ep. 71.}
 quibus innixi & impositi sumus veluti solidissimis car-
 pentur, ac desinent. Nulli non senectus sua est. (d) In- ^{(d) loc. cit.}
 undationibus, quicquid habitatur, obducet (fatum):
 necabitque omne animal orbe submerso & ignibus vastis
 torrebit incendetque mortalia. (e) Berofus, qui Belum ^{(e) conf.}
 interpretatus est, ait, cursu ista siderum fieri: & adeo ^{Marc. 26.}
 quidem id affirmat, ut conflagrationi, atque diluvio,
 tem-

1. *Ἐπιπέσεις* Stoicorum ex hoc s. satis patet, & de illa Minut. Felix. p. 77. seqq. edit. Vovveri monet, quod illi de divinis predictionibus prophetarum umbram interpolata veritatis mutuant sunt. Verum quantum lux & umbra distant, tantum Stoica exustio videtur recedere à conflagratione, quam Christiani norunt. conf. eruditam B. Thomasi de Stoica mundi exustione Dissertationem integram.
2. Crambem hanc pluribus & speciose iterum apposuit in theoria teluris sacra Th. Bernutius Anglus, qui ex eo etiam statuit crebriora fore circa mundi finem ignita phenomena.

tempus assignet: arfura enim terrena contendit, quando omnia sidera, quæ nunc diversos agunt cursus, in cancrum convenerint, sic sub eodem posita vestigio, ut recta linea exire per orbem omnium possit: inundationem futuram, cum eadem siderum turba in capricornum con-
 (f) 3. Q. N. 29. venerit. (f) Nihil difficile erit naturæ, utique ubi in finem sui properat. Ad originem rerum parce utitur viribus, dispensatque se incrementis fallentibus subito ad
 (g) 3. Q. N. 27. ruinam toto impetu venit. (g) Omne autem ex integro animal generabitur dabiturque terris homo inscius
 (h) 3. Q. N. 30. scelerum, & melioribus auspiciis natus. (b)

PARS II.
 DE
 SUBJECTO OPERA-
 TIONIS.

§. 1.

NUnquam vero erit bonum in eo, quod irrationale est, nec in arbore, nec in muto animali. Nisi ubi rationi locus est, bonum non est. Si aliquid erit bonum in muto animali; erit aliqua virtus, erit aliquid perfectum: sed quale? nec bonum absolute, nec virtus, nec perfectum. Hæc enim rationalibus solis contingunt, quibus datum est scire, quare, quatenus, quemadmodum. (i) Hominem igitur, licet ad immortalium cognitionem nimis sit mortalis, (k) philosophia tamen non rejicit. (l) Est enim optimum & commendatissimum naturæ opus, (m) & inter maxima rerum suarum natura nihil habet, quo magis gloriatur, aut certe cui gloriatur. (n) Rationale animal est, (o) natura mundum & elegans. (p) §. 2.

(i) ep. 124.
Subjectum
quod.
 (k) vit.
 Beat. 32.
 (l) ep. 44.
 (m) lib. 1. de
 ira c. 5.
 (n) 6. benef. 23.
 (o) ep. 41.
 (p) ep. 92.

§. 2. — Hujus melior pars est animus, (q) præter quam q) præfat. Q. N. I. in homine nihil est mirabile. (r) Eum nos habere, nos sci- r) ep. 8. mus; quid sit animus, ubi sit, qualis sit, & unde nescimus. (s) Alius illum dicet esse spiritum, alius concentum quen- s) ep. 121. dam, alius vim divinam & Dei partem, alius tenuissimum aerem, alius incorporalem potentiam. Non deerit qui sanguinem dicat, qui calorem. Adeo animo non potest lique- re de ceteris rebus, ut adhuc ipse se quærat. (t) Non autem t) 7. Q. N. 24. aliud illum voces quam Deum in humano corpore hospitan- tem, (u) vel tanquam partem (i) ex mente Dei in hoc mortale u) ep. 31. pectus defluxisse. (x) Et hoc habet argumentum Divinitatis x) ep. 120. suæ, quod eum divina delectant. (y) Vel nihil aliud est ani- y) præfat. mus, quam quodammodo se habens Spiritus. (z) Ipse sacer z) ep. 50. & æternus est, cui non possit injici manus: (a) pars mundi a) consol. ad magnificentissima, propria nobis & perpetua, tamdiu nobis- Helv. 11. cum mansura, quamdiu ipsi manebimus, (b) nec unquam b) conf. Helv. interit: (c) malorum bonorumque nostrorum observator & 8. custos, (d) qui suas partes ministras habet, per quas move- c) ep. 108. mur alimurque, propter ipsum principale nobis datas. (e) d) ep. 41. Quo incolumi, cetera manent in officio, parent & obtempe- e) ep. 92. rant: cum ille paulum vacillavit, simul dubitant: cum vero cessit voluptati, artes quoque ejus actusque marcent, & omnis ex languido fluidoque conatus est. (f) Ex duabus partibus f) ep. 114. ille compositus est. Altera est irrationalis: hæc mordetur, uritur & dolet. Altera rationalis, hæc inconcussas opiniones habet, intrepida est & indomita. (g) g) ep. 71.

§. 3. Una est ratio recta & simplex, (h) quæ in homi- ne optimum est; hac antecedit animalia, Deos sequitur. Pro- Anima fa- cultates. prium hominis bonum est: cetera illi cum animalibus satis- i. intellectus

H

(i) Animam nostram esse partem Dei, vel particulam divinæ auræ, Stoi- ei, Poetæ, nec non Hebræorum sapientes quidam, qui sine dubio se- ducti verbis illis, quod Deus primo homini animam inspiraverit, de- fenderunt. Sed ex hac sententia sequeretur, Deum esse mutabilem, vel animam esse omnis mutationis expertem, ita ut nec in melius, nec in deterius illa proficere aut deficere posset: quo ipso dum sapientes illi bene de se ipsis opinantur, Deum discernunt & lacerant.

h) ep. 66.

que communia sunt. Valet? & leones. Formosus est? & pavones. Velox est? & equi. Non dico, in his omnibus vincitur. Non quæro, quid in se maximum habeat, sed quid suum. Corpus habet? & arbores. Habet impetum, & motum voluntarium? & bestia & vermes. Habet vocem? sed quanto clariorem canes, acutiorem aquila, graviorem tau i, dulciorem mobilioremque lusciniæ. Homini suum bonum ratio est; si hanc perfecit, laudibilis est, & finem naturæ suæ attigit. (i) Hæc non servit, sed imperat sensibus. (k) Nulli nisi homini concessa providentia est, diligentia, cogitatio: nec tanquam virtutibus humanis, sed etiam vitiis prohibita sunt. (l) Acies hæc nostra aperit sibi investigando viam: & fundamenta veri jacit, ut inquisitio transeat ex apertis in obscura, & aliquid ipso mundo inveniat antiquius. (m) Sæpe autem animus noster ad vera perspicenda caligat. (n) Est enim inter cetera mortalitatis incommoda caligo mentium. (o) Tamdiu enim ratio ipsa, cui freni traduntur, potens est, quamdiu diducta est ab effectibus: si miscuit se illis, & inquinavit, non potest continere quos submovere potuisset. Commota enim semel & concussa mens ei servit, à quo impellitur. (p)

Ejus perfectiones.

i) ep. 76.

k) ep. 66.

l) 1. Ira. 3.

Imperfectiones.

m) otio sap. 32.

n) ep. 71.

o) 2. Ira. 9.

p) 1. Ira. 7.

2. Voluntas

q) ep. 108.

Perfectio.

r) ep. 82.

s) ep. 95.

t) 6. benef. 11.

Imperfectio

u) ep. 66.

x) ep. 35.

y) ep. 21.

z) ep. 32.

a) ep. 34.

§. 4. Quid porro tibi opus est, ut sis bonus? velle. (q) Nam nihil honeste fit, nisi cui totus animus incubuit, atque afficit, cui nulla hac parte repugnavit. (r) Actio recta non erit, nisi recta fuerit voluntas, ab hac enim est actio. (s) Voluntas est, quæ apud nos ponit officium. (t) Nam omne honestum voluntarium est. (u) Hujus mutatio indicat animum natam, aliubi atque aliubi apparere, prout tulit ventus. (x) Inde melius probamus honesta, quam sequimur. Videmus, ubi sit posita felicitas, sed ad illam pervenire non audemus. (y) Eapropter opto tibi tui facultatem, ut vagis cogitationibus agitata mens tandem resistat & certa sit: ut placeat sibi & intellectis veris bonis, quæ simul intellecta sunt, possidentur, ætatis adjectiora non egeat. (z) Si perseveraveris & incubueris, & id egeris, ut omnia facta dictaque tua inter se congruant ac respondeant sibi & una forma percussa sint, bonus eris. (a)

§. 5. Pri-

§. 5. Prima verò omnium & potissima causa, quod no-
vis semper cupiditatibus occupati, quod non quid habemus,
sed quid petamus, inspicimus; non in id quod est, sed quod
appetitur, intenti. Sequimur, quâ ratio, non quâ veritas tra-
hit. (b) Num autem primum impetum sequimur, deinde,
quamvis vana nos concitaverint, perseveramus, ne videamur
cœpisse sine causa. (c) Cupiditati nihil satis est, (d) & regis
intra nos habemus animum, qui licentiam sibi dari velit, in
se nolit. (e) Alium verborum, alium rerum contumeliæ mo-
vent. Hic vult nobilitati suæ, hic formæ suæ parci. Ille ele-
gantissimus haberi cupit, ille doctissimus. Hic superbiæ im-
paciens est, hic contumaciæ: Ille servos non dignos putat,
quibus irascatur: non omnes ab eadem parte feriuntur. (f) Homines
interim haut vident, quam malam & noxiam servi-
tutem serviturus sit, quem voluptates doloresque, incertissi-
ma dominia, impotentissimaque alternis possidebunt. (g) In-
ter cetera autem mala illud pessimum est, quod vitia ipsa mu-
tamus. Aliud ex alio placet, vexatque nos hoc quoque quod
judicia nostra, non tantum prava, sed etiam levia sunt. Flu-
ctuamus, aliudque ex alio comprehendimus: petita relin-
quimus, relicta repetimus: alterne inter cupiditatem nostram
& pœnitentiam vices sunt. (h)

§. 6. Unde ad deteriora faciles sumus, (i) & omnia in
omnibus vitia sunt, etiam si non omnia in singulis extent. (k)
Etenim expulso melioris æquiorisque respectu, quocunque
uisum est, libido se impingit. (l) Si volumus æqui omnium
rerum iudices esse, hoc primum svadeamus, neminem no-
strum esse sine culpa: (m) Et quid ulcus publicum abscondo?
omnes mali sumus. (n) Non delinquimus tantum, sed ad ex-
tremum ævi delinquemus. (o) Aliena quidem vitia in oculis
habemus, à tergo nostro sunt. (p) Sapientissimi quoque vi-
ri multa delinquant. (q) Sed quid est hoc, quod nos tenden-
tes, alio trahit, & eò unde recedere cupimus, impellit? quid
colluctatur cum animo nostro, nec permittit nobis quicquam
semel velle? fluctuamus inter varia consilia, nihil libere vo-
lu-

H 2

3. *Appeti-
tus sensiti-
vus.*

b) 4. *benef. 33*

c) 3. *Ira. 29.*

d) *consol.
Helv. II.*

e) 2. *Ira. 31.*

f) 3. *Ira. 109*

g) *Vit. beat. 3.*

h) *vit. beat. 28*

*Ex imper-
fectionibus
illis pecca-
tum.*

i) *ep. 97.*

k) 4. *benef. 27*

l) 2. *Ira. 8.*

m) 2. *Ira. 27.*

n) 3. *Ira. 16.*

o) 1. *Cle-
ment. 6.*

p) 2. *Ira. 28.*

q) 3. *Ira. 24.*

*quæ prima
origo?*

31
32
33
34
35
36
37
38
39
40
41
42
43
44
45
46

r) ep. 52.

Corpus ho-
minis.

s) ep. 120.

t) ep. 65.

u) ep. 20.

x) ep. 58.

y) ep. 54.

ejusq; mise-
ria

z) ep. 87.

a) conf. ad
Marc. II.

b) ep. 120.

lucus, nihil absolute, nihil semper: stultitia, inquis es: cui nihil constat, nihil diu placet. Sed quomodo, aut quando nos ab illa revellemus? Nemo per se fatis valet, ut emergat: oportet manum aliquis porrigat, aliquis educat. (r)

§. 7. Ipsum quoque corpus hospitium, & quidem breve hospitium est animi ab altiori sede venientis; (s) nihilominus tamen & pondus ac pœna est. (t) Imo non videmus, quàm multa nos mala exagitent. (u) Corpora ipsa rapiantur fluminum more, (x) Omnia corporis aut incommoda, aut pericula per me transierunt. (y) Quocunque te abdideris, mala humana circumstrepent. Multa extra sunt, quæ circumeunt nos, quo aut fallant, aut urgeant: multa intus, quæ etiam in media solitudine exæstuant. (z) Homo est quassum vas, & quodlibet fragile: jactatu, non tempestate magna, ut dissiperis est opus. Ubicunque arietaveris, solveris. Quid est homo? imbecillum corpus & fragile, nudum, sua pte natura inerme, alienæ opis indigens, ad omnem fortunæ contumeliam projectum: cum bene lacertos exercuit, cujuslibet feræ pabulum, cujuslibet victima, ex infirmis fluidisque contextum, & lineamentis exterioribus nitidum, frigoris, æstus, laboris impatiens: ipso rursus situ & otio iturum in tabem, alimenta metuens sua, quorum modo inopia, modo copia rum-pitur: anxiam sollicitamq; tutelam, precarii spiritus, & male hærentis, quem pavor repentinus adjectusve ex improvise for-nus auribus gravis excutit: soli semper sibi nutrimentum, viciosum & inutile. (a) Nunc de ventre, nunc de capite, nunc de pectore, ac faucibus querimus, alias nervi nos, alias pedes vexant: nunc dejectio, nunc destillatio: aliquando superest sanguis, aliquando deest: hinc atque illic tentamur, & expellimur. (b)

Pars III.

De Causis & mediis beatitudinis.

Causa bea-
itudinis.

§. 1. FACILIS est ad beatam vitam via: inite modo bonis au-
spi-

spiciis, ipsisque diis bene iuvantibus. (a) Nam bonus vir fi- a) 2. Ira. 13.
 ne Deo nemo est. (b) Dii omnium rerum optimi autores, (c) b) ep. 41.
 charissimos nos habuerunt habentque, & ipsis proximos col- c) 7. benef. 31.
 locaverunt. (d) Nego autem sine virtute vitam beatam pos- Media.
 se constare. (e) Ne forma quidem & vires beatum te reddere d) 2. benef. 29.
 possunt: nihil horum enim patitur vetustatem. (f) Ea pro- e) 4. benef. 2.
 pter ad finem bonum respice. Illi enim consentire debet quic- f) ep. 31.
 quid agimus. Non disponet singula, nisi cui jam vitæ suæ
 summa proposita est. Nemo quamvis paratos habeat colores,
 similitudinem reddet, nisi jam constet, quid velit pingere.
 Ideo pecamus, quia de partibus vitæ omnes deliberamus, de
 tota nemo deliberat. Scire debet, quid petat ille, qui sagittam
 vult mittere: & tunc dirigere & moderari manu telum. (g) g) ep. 71.
 Quomodo, inquis, eo pervenit? non per Peninum Grajum-
 ve montem, nec per deserta Candaviæ; nec Syrtes tibi nec Scyl-
 la aut Charybdis, ad eundæ sunt: tutum iter est, jucundum
 est ad quod natura te instruxit. Dedit tibi illa, quæ si non de-
 ferueris, par Deo surges. (h) Cogita in te præter animum ni- h) ep. 31.
 hil esse mirabile: (i) te ipsum intus considera, (k) & quæras i) ep. 8.
 aliquid non in speciem bonum. (l) Quomodo dii colendi Deus co-
 sint vide. Accendere aliquem lucernam sabbathis prohibea- lendus
 mus: quoniam ne lumine dii egent, & ne hominis quidem k) ep. 80.
 delectantur fuligine. Vetemus salutationibus matutinis fun- l) vit. beat. 3.
 gi, & foribus assidere templorum: humana ambitio istis of-
 ficiis capitur. Deum colit, qui novit. (m) Asperum cultum, m) ep. 95.
 & intonsum caput, & negligentiore barbam, & indictum
 divitiis odium, & cubile humi positum, & quicquid aliud
 ambitionem perversa via sequitur, evita. (n) Primus Deorum n) ep. 5.
 cultus est, deos credere: deinde reddere illis majestatem su-
 am, reddere bonitatem, sine qua nulla majestas est. (o) Nun- o) ep. 95.
 quam plus agit sapiens quam cum in conspectum ejus divi-
 na & humana venerunt. (p) Non sunt ad cælum elevandæ p) ep. 68.
 manus, non exorandus ædituus, ut nos ad aures simulacri,
 quasi magis exaudiri possimus, admittat: Prope est à te Deus. q) ep. 41.
 (q) Non in victimis, licet optimæ sint, auroque præfulgeant, Cultu spi-
 rituali.

deorum est honos ; sed pia ac recta voluntate venerantium,
 Boni etiam & farre ac fritilla religiosi sunt ; mali rursus non
 effugiunt impietatem, quamvis aras sanguine multo cruēta-
 r) 1. benef. 6. verint. (r) Nunquam vero nos verecundiores esse debemus,
 quam cum de diis agitur. Si intramus templa compositi, ad
 sacrificium accessuri vultum submittamus, togam adduca-
 s) 7. Q.N. 30. mus, ac in omne argumentum modestiæ fingamur. (s) Sic
 vive cum hominibus, tanquam Deus videat, sic loquere cum
 t) ep. 10. Deo, tanquam homines audiant. (t) Scio enim præfides esse
 Deos, hos supra me circaque me stare, factorum dictorumq̃
 u) vit. beat. 20 censores. (u) Magnus animus Deo paret: & quicquid lex u-
 Adversa niverſi jubet, sine cunctatione patiatur. (x) Nihil indigne-
 sunt ferēda tur sibi accidere, sciatque illa ipsa quibus lædi videtur ad con-
 x) ep. 71. servationem universi pertinere, & ex his esse, quæ cursum
 mundi officiumq̃ consumant. Placeat homini quicquid Deo
 placuit: (y) ad utrosque casus aptus esto: bonorum rector
 y) ep. 74. & malorum victor. (z) Cogitanda sunt omnia, & animus ad-
 z) ep. 85. versus ea, quæ possunt evenire, firmandus. (a) Et ad hanc le-
 a) ep. 91. gem animus noster aptandus est: hanc sequatur, huic pareat;
 & quæcunque fiunt, debuisse fieri putet: nec velit objurgare
 naturam. Optimum est pati, quod emendare non potes: &
 Deum quo auctore cuncta proveniunt, sine murmuratione,
 comitari. Malus miles est, qui Imperatorem gemens sequi-
 tur. (b) Semper in animis habeamus vetus præceptum illud:
 b) ep. 107. Deum sequere: Quisquid autem quæritur, & plorat & gemit:
 imperata facere vi cogitur, & invitus rapitur ad jussa nihilo-
 c) vit. beat. 14. minus. (c) Tantum sapiens ad omnem incursum munitus &
 interritus est: non si paupertas, non si luctus, non si ignomi-
 nia, non si dolor impetum faciat, pedem referet: Interritus
 d) ep. 59. & contra illa ibit & inter illa. (d) Hæc igitur & hujusmodi
 e) ep. 4. versanda sunt animo si volumus illam ultimam horam pla-
 cide expectare. (e)
 f) ep. 31. §. 2. Si vis esse felix, deos ora, (f) & votorum tuo-
 rum veterum licet diis gratiam facias: alia de integro susci-
 pe. Roga bonam mentem, bonam valetudinem animi, dein-
 de corporis. Quidni tu ista vota sæpe facias? audacter
 De-

Deum roga, nihil illum de alieno rogaturus: (g) Deos autē, quibus honestissime supplicamus, tacite malumus & intra nosmet ipsos precari. (h) Emerge deinceps ad meliorem vitam, propitiis diis, (i) & animi motus eos puta sanissimos validissimosque, qui nostro arbitrio ibunt, non suo feruntur. (k) O felicem vero illum, qui non ad spectus tantum, sed etiam cogitatus emendat! (l) Non enim in numero viventium positus es, ut cibos & potiones percolares, & hoc corpus caufarium ac fluidum, periturumque, nisi subinde impleatur, farcires, & viveres agri minister: ut mortem timeres, cui nascimur: Sed ut virtus animum laxet ac præparet, ad cognitionem cœlestium. Tunc enim consummatum habebis plerumque bonum sortis humanæ, cum calcato omni malo, petis altum & in interiorem sinum naturæ venis. (m) Quotidie adversus paupertatem aliquid, aliquid adversus mortem auxilli compara, nec minus adversus cæteras pestes. (n) Argumentum enim compositæ mentis existimo, posse consistere & secum morari, (o) placidum esse tranquillumque & injurias atque offensiones superne despiciere. (p) Facile est autem affectus, cum primum oriuntur, deprehendere. Morbum signa præcurrunt, quemadmodum tempestatis ac pluvix ante ipsas notæ veniunt: ita iræ, amoris, omniumque istarum procellarum animos vexantium, sunt quædam prænuncia. Prodest, morbum suum nosse, & vires ejus, antequam spatientur, opprimere. (q) Omnes quidem præoccupati sumus virtutes discere, vitia dediscere: (r) Voluptatibus tamen non adjiciendum est, sed cupiditatibus detrahendum. (s) Virtus in te non incidet, nec levi quidem opera aut parvo labore cognoscitur: sed tanti est laborare, omnia bona semel occupaturo. (t)

§.3. Sapiens interim & si se ipso contentus est, tamen Amicum habere vult & vicinum. (u) nam laudi sibi ducit, quando homo mansuetus est homini. (x) Sociale quippe homo est animal & in commune genitus, (y) in adjutorium mutuum generatus: (z) & hoc ab illo exigitur ut præsit hominibus. (a) Ferina illa rabies est, sanguine gaudere

g) ep. 10.

h) 2. benef. 2.

i) ep. 22.

k) 2. Ira. 35.

l) ep. 11.

Virtus se-
tanda &
vitia su-
gienda.

m) præf. Q.
N. lib. 1.

n) ep. 2.

o) ep. 2.

p) 1. Clem. 7.

q) 3. Ira. 10.

r) ep. 50.

s) ep. 21.

t) ep. 76.

Proximus
diligendus

amicus

u) ep. 9.

x) ep. 95.

y) 7. benef. 1.

Sinimicus.

z) 1. Ira. 5.

a) Otio sa-
pient. 30.

ac vulneribus: & abjecto homine in sylvestre animal transi-
 re. (b) Placidiores itaque invicem sumus, (c) & æquiores
 etiam delinquentibus; (d) ac dum inter homines sumus,
 colamus humanitatem; (e) Alteri vivas oportet, si tibi vis
 vivere. (f) Magna enim laus est, si homo mansuetus est
 homini. (g) Etenim qui dat beneficium alteri, Deos imi-
 tatur. (h) Neminem despexeris, (i) nec errantes odisse
 prudentis est. (k) Ego amicis jucundus, inimicis mitis &
 facilis, exorabor, antequam roger, honestis precibus occur-
 ram. Patriam meam esse mundum sciam, & præfides De-
 os; hos supra me, circaque me stare, factorum dictorum-
 que Censores. (l) Non desinam communi bono operam
 dare, adjuvare singulos, opem ferre etiam inimicis. (m)

l) Vit. beat. 20
 m) orium Sa-
 pient. 28.

*Etiam no-
 stri corpo-
 ris animi-
 que cura
 habenda.*

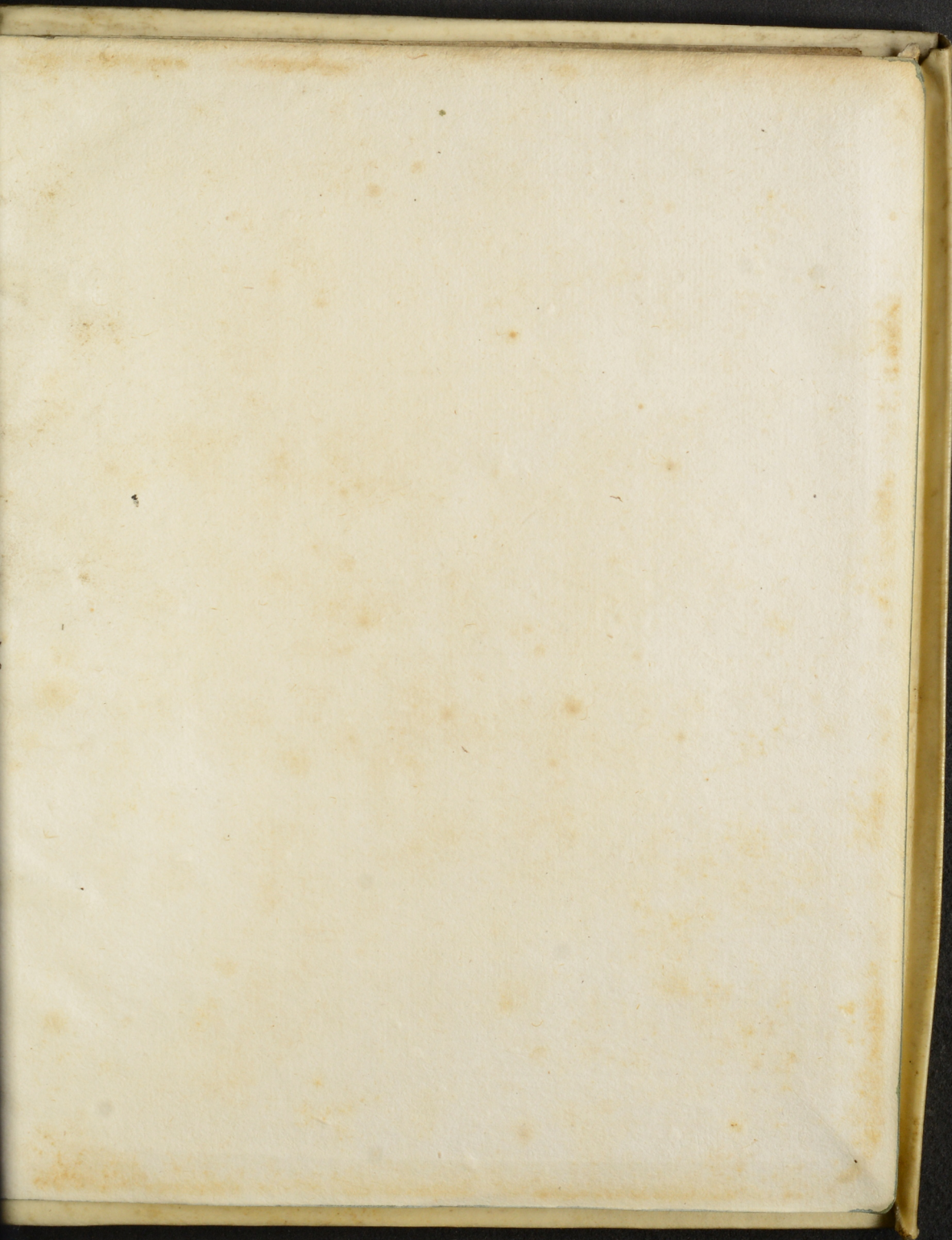
n) Tranqv.
 Animi. 4.
 o) Tranq.
 Animi. 9.
 p) ep. 14.
 q) ibid.
 r) ep. 24.
 s) ep. 82.
 t) ep. 26.
 u) ep. 30.

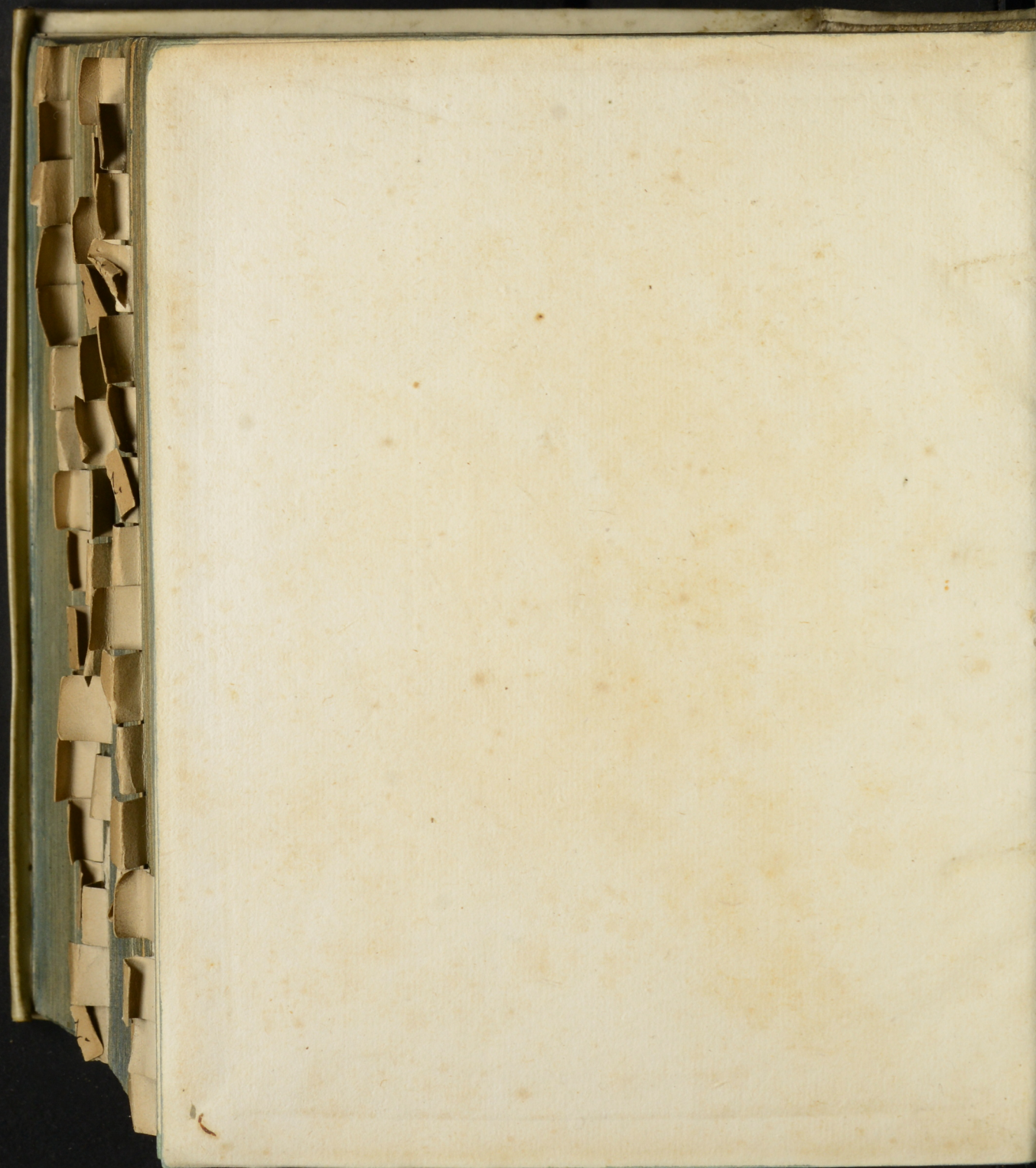
*Officia hæc
 prestare nõ
 possumus.*

x) 2. Ira. 7.
 y) ep. 105.
 z) ep. 94.
 a) ep. 52.
 b) ep. 10.

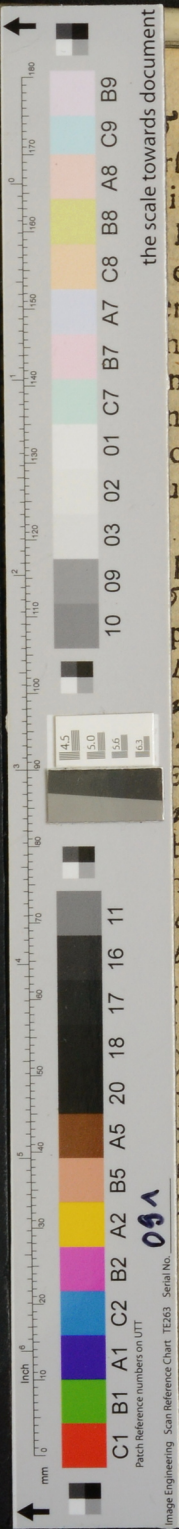
§. 4. Ante omnia autem necessum est se ipsum æstimare: quia fere
 plus nobis videmur posse, quam possumus. (n) Discamus continentiam au-
 gere, luxuriam coercere, gulam temperare, iracundiam lenire, paupertatem
 æquis oculis adspicere, frugalitatem colere, etiamsi nos pudebit desiderii
 naturalibus parvo parata remedia adhibere: spes effrenatas, & animum in
 futura eminentem velut sub vinculis habere, id agere ut divitias à nobis
 potius, quam à fortuna petamus. (o) Interea indulgendum esse corpori
 non nego, serviendum nego. Multis enim serviet, qui corpori servit, qui
 pro illo nimium timet, qui ad illud omnia refert. Sic gerere nos debemus,
 non tanquam propter corpus vivere debeamus, sed tanquam non possumus
 sine corpore. (p) Fateor insitam esse nobis corporis nostri charitatem, fa-
 teor nos hujus gerere tutelam. (q) Unde ridiculum est currere ad mortem
 tædio vitæ. (r) Sui enim amor est, & permanendi conservandique se insita
 voluntas atque aspernatio dissolutionis: quia videtur multa nobis bona e-
 ripere, & nos ex hac cui assuevimus rerum copia educere. (s) Quis exitus
 melior, quam in finem suum natura solvente dilabi? (t) Plus certe illi mo-
 menti habent, qui ad mortem veniunt sine odio vitæ. (u)

§. 5. Quanto latius officiorum pateat, quam Juris regula, ex his vides:
 quam multa pietas, humanitas, liberalitas, justitia, fides exigunt, quæ omnia
 extra publicas tabulas sunt? (x) Sed multa obstrigillat, & aciem nostram
 aut splendore nimio repercutiunt, aut obscuro retinent. (y) Tentat qui-
 dem indoles naturalis resurgere, & contra prava nititur: (z) Nemo tamen
 per se satis valet, ut emergat, oportet manum aliquis porrigat, aliquis edu-
 cat. (a) Roga igitur audacter Deum. (b)
 Hæc sunt L. B. quæ de Seneca ejusque Theologia communicare potui. Ce-
 terum nec festinatio mea, quam typhothetæ tarditas retardavit, nec Præfidis
 adversa valetudo permittebant, singulis locis à sana philosophia receden-
 tibus stricturas adjicere. Quapropter in conflictu, eas monebo. Errata, e-
 ruditus lector facile corrigeret, & inter ea p. 1. f. 2. §. 5. nota 1. lege gentiles sapi-
 entiores aspernati non fuerunt, quia sana ratio illam agnoscat.

sanguine Domini Latina lingua conscri-
ptissima extant Criticorum judicia. Re-
liter vindicant *Bertramo*. Vid. *Rivetum*
D. *Cave* (δ), *Paul. Colomesium* (ϵ) &
ex Doctoribus Romano-Catholicis as-
sumunt *Bertramo*, haud intrepidè tamen hæ-
c insimulant. Alii non solum librum il-
lumant, (ζ), sed etiam supposititium
novo in varias scinduntur partes, & in
quo ejus autore nequeunt convenire. Si-
cut *Job. Oecolampadio*, Germanicè
de Marca, quem autorem operis (Ca-
prohibitorum Romæ inserti) de *Con-*
stitutione Imperii, seu *de libertate Ecclesie Gal-*
licæ plurimum Reverendus idemque *Wol-*
fgangus Diekmannus (η), quamvis, ut ipse anno-
tavit in *Ephemeridum* placeat autor *Doctis-*
simus aluzius (ι) à συγχρόνω *Ber-*
engario Scoto, quem nonnulli pudenda
nomen *Dunsio Scoto*, *Doctore* cognomento
floruit, confundunt (κ), confectum
habuisse *Berengarium*, ejusque sectato-
rem *Parisensis*, *Canonice Regul. S. Au-*
gustini Boileau Socius *Sorbonice* præter
caetera *tionis Doctores*, genuinum *Ratramni*
tionis doctrinæ non adversum esse, per-
cipimus. Nos de libelli ejus dogmatibus aliis
non asserere *Bertramo*, moti cum primis
testimonio & consensu. Conf. *Colomes.* (ν)
ipsius (ξ) & nostrum Dn. D. *Læ-*

B

(α) l.c.